



Гледзячы
далёка
наперад
стар. 5

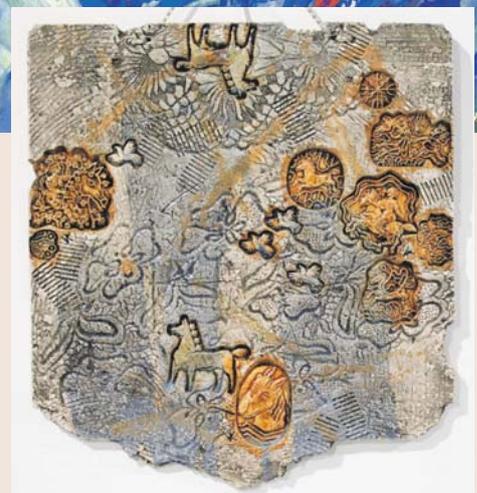


Таямніцы
пакутлівага
стварэння
стар. 6



Нацюрморт —
аповед
пра эпоху
стар. 13

Прыцягальнасць супрэматызму



Калаж Святланы Таргонскай.

Пасля даволі працяглага перапынку ў выставачнай дзейнасці Рэспубліканская мастацкая галерэя «Палац мастацтва» радуе гледачоў маштабным праектам «1,10 квадрата», прысвечаным 110-годдзю «Чорнага квадрата» Казіміра Малевіча. Кожная экспазіцыя-раздзел, плён працы сучасных беларускіх мастакоў, прысвечана дню нараджэння знакамітага сімвала новага мастацтва XX стагоддзя. Беларускі саюз мастакоў і яго шматлікія аўтары вырашылі не толькі пайсці шляхам знакамітага супрэматыста, але і паспрабавалі зрабіць крокі наперад. Выстаўкі ў Палацы мастацтва — дэманстрацыя мастакамі найперш сваёй творчасці, уласных пошукаў і знаходак.

І як тут не згадаць Віцебск і тых, хто звязаў сваю мастакоўскую дарогу з гэтым слаўным горадам? Сёння работы жывапісцаў, майстроў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва віцебскага краю, прысвечаныя супрэматызму і «Чорнаму квадрату», можна ўбачыць на выстаўцы, што размясцілася ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі і ўяўляе сабой частку праекта «1,10 квадрата».



«ЛіМ»-акцэнт

Афіцыйна. Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка падпісаў распараджэнне, якім створаны Рэспубліканскі арганізацыйны камітэт па падрыхтоўцы і правядзенні першага пасяджэння VII Усебеларускага народнага сходу. У яго склад увайшлі шэраг вышэйшых службовых асоб, кіраўніцтва міністэрстваў, старшыні аблвыканкамаў і Мінскага гарвыканкама, а таксама прадстаўнікі іншых дзяржаўных органаў. Узначалі яго прэм'ер-міністр Раман Галоўчанка. На аргкамітэт, акрамя арганізацыйных пытанняў, ускладзена задача па шырокім асвятленні работы, што праводзіцца, а таксама інфармаванні насельніцтва аб дэлегатах Усебеларускага народнага сходу ў СМІ.

Віншаванне. Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў Патрыярха Маскоўскага і ўсяе Руні Кірыла з гадавінай інтэназіцы. «Усе гады служэння на чале Рускай Праваслаўнай Царквы вы актыўна клопаціцеся пра аднаверцаў, з вялікай спагадай ставіцеся да іх патрэб, шчодро дзеліцеся багатым вопытам, — гаворыцца ў віншаванні. — Ваша жыццё з'яўляецца прыкладам прытрымлівання святых заповятаў Збавіцеля, няўхільнай веры ў Яго, бо толькі яна здольна змяніць і перайначыць чалавека, напоўніць душу сапраўдным сэнсам і радасцю. Вашымі малітвамі саргавоюцца дамы народаў Беларусі і Расіі, умацоўваюцца нашы брацкія адносіны».

Пашана. Дзяржаўных ўзнагарод удасгоены звыш 90 прадстаўнікоў розных сфер дзейнасці. Аднаведны Указ № 40 падпісаў Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка. Сярод ўзнагароджаных медалём Францыска Скарыны — галоўны балетмайстар трупы заслужанага калектыву Беларусі «Акадэмічны ансамбль песні і танца Узброеных Сіл Рэспублікі Беларусь» Анжэла Андрэчак, выкладчык Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. І. Глінкі Яўгенія Дзяткілева і дырэктар пачатковай школы № 7 Брэста Ганна Амелянчук.

Памяць. Вымпелам «За мужнасць і стойкасць» у гады Вялікай Айчыннай вайны ўзнагароджаны 9 населеных пунктаў Беларусі. Аднаведны Указ № 44 падпісаў 2 лютага Кіраўнік дзяржавы Аляксандр Лукашэнка. Так, адзначаны гарады Баранавічы, Дзяржынск, Дзятлава, Калінкавічы, Любань, Асіповічы, Чавусы, гарадскія пасёлкі Обаль і Асвея. Яны ўдасгоены ўзнагароды ў сувязі са святкаваннем 80-й гадавіны вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў і Перамогі саўвечнага народа ў Вялікай Айчыннай вайне, а таксама ў мэтах увекавечання падвигу воінаў Чырвонай Арміі, рабочых, партызан і падполшчыкаў.

Пярэдазвон. У пачатку тыдня ў Нацыянальнай абліятэцы пачала працаваць выстаўка «Выбары ў люстэрку права», прымеркаваная да выбараў дэпутатаў Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу восьмага склікання і мясцовых Саветаў дэпутатаў дваццаці дзвятага склікання Рэспублікі Беларусь. На выстаўцы экспануецца каля 70 дакументаў на рускай і беларускай мовах. Сярод прадстаўленых экспанатаў — нарматыўна-прававыя акты, манаграфіі, зборнікі артыкулаў і тэзісаў, матэрыялы дакладаў і навукова-практычных канферэнцый, аналітычных аглядаў, семінараў і круглых сталаў. Убачыць экспазіцыю можна да 1 сакавіка.

Конкурс. Міністэрства інфармацыі аб'явіла старт прыёму заявак на XX Нацыянальны конкурс «Залатая Літара», які працягнецца да 25 сакавіка ўключна. Прафесійнае спаборніцтва праводзіцца штогод з мэтай садзейнічання развіццю друкаваных сродкаў масавай інфармацыі, інфармацыйных агенцтваў і сеткавых выданняў краіны, актуалізацыі значных тэматычных напрамкаў дзейнасці СМІ па рэалізацыі дзяржаўнай інфармацыйнай палітыкі, павышэння прафесійнага і ідэйна-змістоўнага ўзроўню СМІ, стымулявання творчай дзейнасці журналістаў і іншых творчых работнікаў, занятых у працэсе вытворчасці СМІ. Пераможцы намінацый ўзнагароджваюцца дыпламамі і памятнымі знакамі — сімваламі конкурсу «Залатая Літара», удакладняецца на сайце Мінінфарма.

Нагода. Да 18 лютага ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў будзе працаваць выстаўка-прэзентацыя «Творчыя майстэрні — спадчына М. Савіцкага», прымеркаваная да дня нараджэння народнага мастака СССР, Героя Беларусі Міхаіла Савіцкага. У 1981 годзе па яго ініцыятыве ў Мінску адкрыліся Творчыя майстэрні жывапісу і скульптуры Акадэміі мастацтваў ССРСР. Установа набыла свой пастаянны адрас у новым будынку па вуліцы Янкрасова, 3, у сценах якога сёння і размяшчаецца НЦСМ. У адной з залаў бальнай майстэрняў экспануюцца творы выпускнікоў розных гадоў, што захоўваюцца ў калекцыі цэнтра: Федэра Драгуна, Алы Няхайчык, Сяргея Шэмета, Сафіі Піскун. Для шырокага кола глядачоў гэтыя работы прадстаўлены ўпершыню. Усяго ў майстэрнях прайшлі стажыроўку больш за 70 маладых мастакоў.

Агляд афіцыйных падзей ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

стасункі

Уражаны творчасцю Купалы

Добрая літаратурная, сяброўская навіна прыляцела з Яшкар-Алы — сталіцы Марый Эл. У гэтым расійскім рэгіёне выходзіць літаратурна-мастацкі часопіс «Ончыко» («Наперад»). На старонках выдання, якое ўжо шмат дзесяцігоддзяў прапагандае марыйскую літаратуру і марыйскую мову, апошнім часам штогод друкуюцца творы беларускіх паэтаў і прازیкаў у перакладзе на марыйскую мову. У прыватнасці, надрукаваны вершы, апавяданні, казкі Генадзя Аўласенкі, Алеся Бадака, Рыгора Барадуліна, Навума Гальпяровіча, Алега Ждана, Міколы Мятліцкага... Новая публікацыя — паэма «Курган» народнага песняра Беларусі Янкі Купалы ў перакладзе на марыйскую мову, які здзейсніў Анатоль Ціміркаеў. Паэма друкуецца ў трэцім, сакавіцкім, нумары часопіса «Ончыко».

Створаная болей як стагоддзе назад, паэма-балада Я. Купалы «Курган» (упершыню надрукавана ў газеце «Наша ніва» 2 чэрвеня 1912 года) перакладзена на многія мовы народаў свету — рускую (існуе некалькі перакладаў — М. Браўна, С. Гарадзёнскага, Н. Кісліка і іншых яркіх паэтаў), узбекскую (перакладчык Міртэмір), асяцінскую (А. Пухаеў), балгарскую (Н. Вылчаў), кітайскую («Чжу Цзі») ... Марыйскі паэт і перакладчык Анатоль Ціміркаеў — вядомы ў Расійскай Федэрацыі, у Марый Эл літаратар. Нарadzіўся ў 1952 годзе. Друкуецца з 1965-га. У свой час займаў пасаду галоўнага рэдактара часопіса «Ончыко».



Вершы Анатоля Ціміркаева перакладзены на рускую, эстонскую, фінскую, чувашскую, удмурцкую, мардоўскую мовы. Дарэчы, марыйскі перакладчык «Кургана» — і перакладчык «Яўгенія Анегіна» А. С. Пушкіна (за гэтую працу Анатоль Ціміркаеў адзначаны Дзяржаўнай прэміяй Рэспублікі Марый Эл імя С. Чавайна).

— Я пад уражаннем купалаўскай творчасці, — пракаментаваў літаратурную падзею перакладчык Анатоль Ціміркаеў. — «Курган» захапіў усю маю сям'ю. І праз стагоддзе чуцен боль, чуцен стогн не толькі гусяляра, народнага музыкі, чуцен голас мастацтва, якое ў шчырасці і нераўнадушнасці заўжды абуджае народ, даносіць да яго праўду. Цяпер працую над перакладамі паэзіі сучасных беларускіх паэтаў. У найбліжэйшы час з'явіцца новыя публікацыі, якія адкрыюць марыйскаму чытачу шмат новага і цікавага.

Сяргей ШЫЦЬКО

імпрэзы

Сустрэчы на Мядзельшчыне

Творчы дэсант у складзе **пісьменнікаў Мінскага гарадскога аддзялення СПБ Генадзя Пашкова, Андрэя Скарыніна, Іны Фраловой, Васіля Шырко** завітаў на Мядзельшчыну. Да літаратараў далучылася **народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч**.

З удзелам гасцей у вялікай зале Нацыянальнага дзіцячага адукацыйна-аздараўленчага цэнтра «Зубраня» адбылося літаратурна-музычнае свята. Марыя Захарэвіч падзялілася ўражаннямі ад сустрэчы з малой Радзімай. Васіль Шырко прадставіў кнігу казак «Дзед Манюкін і ўнукі» і прачытаў верш пра Беларусь, які быў напісаны на пачатку творчага шляху. Генадзь Пашкоў раскажаў пра колішнія сустрэчы са школьнікамі ў гэтай установе, распавёў пра цікавыя

моманты сваёй біяграфіі і прачытаў верш-прысвячэнне Марыі Захарэвіч. Андрэй Скарынін згадаў свае летнія вакацыі ў «Зубраняці», а напрыканцы выканаў песню на словы Янкі Купалы «Спадчына». Паэтэса і вядучая мерапрыемства Іна Фралова прачытала вершы пра малую Радзіму. А таксама ад імя пісьменніцкай арганізацыі перадала ў бібліятэку ўстановы кнігі сучасных дзіцячых аўтараў і анталогію «Сучасная дзіцячая літаратура краін СНД».

Пасля мерапрыемства юныя прыхільнікі высокага слова запрасілі гасцей у атрады. У школьнай сядзілася магчымасць пазнаёміцца з пісьменнікамі, задаць пытанні творчым госьцям, раскажаць пра свае любімыя кнігі, падзяліцца ўласнымі ўражаннямі.

Далей маршрут «Літаратурнага падарожжа» ляжаў у райцэнтр

Мядзел. Літаратары ўсклалі кветкі да помніка Максіму Танку, згадалі творчасць народнага паэта.

Прывітаць сваю славетную землячку Марыю Захарэвіч, а разам з ёй і пісьменнікаў прыйшлі супрацоўнікі бібліятэкі, журналісты мясцовай газеты, творчая інтэлегенцыя.

Завіталі творчыя госьці таксама ў храм Святога Прарока Лііі, што ў аграгарадку Ілья Вілейскага раёна. Настаяцель іерэя Андрэй Храмаў пазнаёміў з гісторыяй Храма, згадаў легенды, звязаныя з яго ўзнікненнем. А таксама зрабіў невялікі гістарычны экскурс: раскажаў пра разбураную ў багаборчы час Свята-Георгіеўскую царкву ў вёсцы Шыпкі, царкву Свяціцеля Мікалая ў Латыгалі, якая перажыла дзве сусветныя вайны і антырэлігійныя ганенні.

Яўгенія ЖОЛУД

анонсы

Папулярызацыя кітайскай культуры

У Рэспубліцы Беларусь складлася сістэма па вывучэнні кітайскай мовы і знаёмстве з кітайскай культурай. Найперш — праз шэраг Інстытутаў кітаязнаўства імя Канфуцыя. Адзін з іх працуе ў Брэсцкім дзяржаўным універсітэце імя А. С. Пушкіна. Шмат робіцца і ў бібліятэках краіны па прадстаўленні кітайскай кнігі, кітайскай літаратуры.

Як прыклад — і новы творчы праект: з 5 да 13 сакавіка ў Брэсце пройдзе Дні папулярызацыі кітайскай культуры і літаратуры. Арганізатары гэтага шматабсяжнага свята — Брэсцкая абласная бібліятэка імя М. Горькага, Саюз пісьменнікаў Беларусі, Выдавецкі дом «Звязда», Інстытут Канфуцыя Брэсцкага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. С. Пушкіна.

Сярод іншых мерапрыемстваў кітайскіх дзён — і прадстаўленне серыі «Светлыя знакі: Паэты Кітая», якая выходзіла з 2014 да 2019 года ў Выдавецкім доме «Звязда» і выдавецтва «Мастацкая літаратура». Пабычылі свет 14 кніг — зборнікі Ван Вэя, Ай Ціна, Лі Бо, Ду Фу, Вэнь Ідо, Сюй Чжыма, Лі Цінчжаа і іншых класікаў і сучаснікаў. Цяпер серыя ўзнаўляецца, рыхтуюцца новы зборнікі — з вершамі кітайскай моладзі, студэнтаў факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Раман СЭРВАЧ

Госці з Паднябеснай

Сярод гасцей і ўдзельнікаў XXXI Мінскай міжнароднай выстаўкі-кіршаў, якая сёння пачне сваю работу ў сталіцы Беларусі 14 сакавіка, — і кітайскія кнігавыдаўцы і пісьменнікі.

Госці з Кітайскай Народнай Рэспублікі (мяркуецца, што дэлегацыя будзе даволі прадстаўнічай — каля дзесяці чалавек) пазнаёмяць са сваімі творчымі здабыткамі, найлепшымі ўзорамі кніг, выданных у Пекіне, Шанхаі, іншых кніжных сталіцах Паднябеснай.

Кітайскія кнігавыдаўцы і пісьменнікі, акрамя мноства прэзентацый, сустрэч непасрэдна на выстаўцы, наведуюць беларускае выдавецтва «Восточная культура», якое ўжо займела высокі аўтарытэт у нашай краіне, а таксама кнігарню «Планс». Пройдуць сустрэчы з кітайскімі сябрамі і ў Выдавецкім доме «Звязда» і ў Саюзе пісьменнікаў Беларусі, дзе будуць арганізаваны невялікія выстаўкі кніг кітайскіх аўтараў у перакладзе на беларускую мову.

Пазнаёміцца госці і з шэрагам бібліятэкі Мінска, наведуюцца ў розныя кнігарні ААТ «Белкніга».

— Мы спадзяёмся, што сакавіцкія сустрэчы з кітайскімі пісьменнікамі паспрыяюць пашырэнню стасункаў на ніве беларуска-кітайскага літаратурнага працацімства, — пракаментаваў навіну старшыня Саюза пісьменнікаў Беларусі, дырэктар — галоўны рэдактар Выдавецкага дома «Звязда» Алякс Карлюкевіч.

Мікола БЕРЛЕЖ

прэзентацыі

Адданасць справе

У сталічнай ў бібліятэцы № 22 у літаратурным аб'яднанні «Шчырасць» прайшла творчая сустрэча з заслужаным дзеячам культуры Рэспублікі Беларусь, карэспандэнтам БелТА, членам Саюза пісьменнікаў Беларусі, намеснікам старшыні Таварыства дружбаў «Беларусь — Кітай» Алінай Грышкевіч.

Кіраўнік аб'яднання, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, Міхась Пазнякоў прадставіў гасцю як патрыёта, чалавека цалкам адданага сваёй працы. Аліна Грышкевіч працавала карэспандэнтам, загадчыкам аддзела раённай газеты «Пухавіцкія навіны», з 2001 года — аглядальнік БелТА. На працягу больш чым 20 гадоў актыўна ўдзельнічае

ў рэалізацыі праектаў, звязаных з папулярызаваннем творчасці айчынных і замежных дзеячаў культуры, якія маюць беларускія карані. З'яўляецца складальнікам і сааўтарам зборніка «Кітайскія гледачы беларусова», які ўбачыў свет у 2012 годзе ў Беларусі і Кітаі.

У 2022 годзе выйшла яе кніга «Лёсы жанчын — лёс адзінай Беларусі», у якой яна адлюстравала партрэты нашых сучасніц. Кніга выйшла на чатырох мовах — рускай, беларускай, англійскай і кітайскай. Па словах Аліны Грышкевіч, яе гераінь аб'ядноўваюць пачуццё патрыятызму, высокая духоўнасць, маральныя прыныцы, жаданне ствараць незалежна ад узросту і сацыяльнага статусу.

Да выхаду ў друк рыхтуецца другая частка кнігі.

Аляксандра КАРЖАНЕЎСКАЯ

пасляслоўе

Плён навукоўцаў

Маштабная выстаўка, прымеркаваная да Дня беларускай навукі, прайшла ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Арганізатар — Беларускі інстытут сістэмнага аналізу і інфармацыйнага забеспячэння навукова-тэхнічнай сферы.

Навукова-даследчыя інстытуты і цэнтры, якія працуюць у складзе Нацыянальнай акадэміі навук, прадставілі ў НББ свае найлепшыя працы, вынікі дзейнасці і праекты ў розных галінах: энергетыцы, металургіі, оптыка-механічнай, хімічнай, біялагічнай прамысловасці, вытворчасці ўгнаенняў, сферы аховы здароўя і вытворчасці медпрэпаратаў, прыродаахоўнай сферы.

Таксама дэманстраваліся аграпрамысловыя і інфармацыйна-камунікацыйныя тэхналогіі.

Нацыянальная бібліятэка прадставіла свае інтэрнэт-рэсурсы, створаныя з мэтай захавання звестак аб гісторыка-культурнай спадчыне: анлайн-энцыклапедыю «Беларусь у асобах і падзеях», «Банк звестак аб гісторыка-культурнай спадчыне рэспублікі Беларусі» і іншыя рэсурсы. Анлайн-энцыклапедыя захоўвае звесткі пра вядомых людзей Беларусі, помнікі гісторыі і культуры, археалогіі і горадабудаўніцтва, творчыя калектывы і грамадскія арганізацыі.

Цікава было пазнаёміцца з маладымі навукоўцамі, якія імкнучыся зрабіць свой асабісты ўнёсак у тэхнічны прагрэс і развіццё краіны.

Прадстаўнікі ТАА «Пеленг» прадэманстравалі макет апарата для аэракасімнай прамысловасці, які можа фатаграфіраваць паверхню Зямлі, а здымкі, выкананыя з вышыні, змогуць паслужыць для эфектыўнай работы сельскай гаспадаркі, горадабудаўніцтва альбо абароны лясных масіваў ад пажараў.

Маладыя навукоўцы з Цэнтральнага навукова-даследчага інстытута комплекснага выкарыстання водных рэсурсаў паведамлілі пра стварэнне каталога прыродных крыніц з чыстай вадой, які захоўвае інфармацыю пра 1183 крыніцы ў розных раёнах Беларусі, карты і фотаздымкі.

Эла ДЗВІНСКАЯ

між іншым

Імпэт па-смаргонску

Смаргонскі аматарскі тэатр «СМОЛТ» з 2020 года срадуе публіку паказамі на сцэне раённага цэнтры культуры. Калектыву сваімі яркімі і маляўнічымі пастаноўкамі прыцягвае ўвагу як даўно знаёмых, так і новых гледачоў, якіх з кожным спектаклем становіцца ўсё больш! У снежні і студзені «СМОЛТ» цешыў жыхароў і гасцей горада Сморгонь найцудоўнейшым спектаклем «Падарунак Дзеду Марозу».

Кіраўніком і рэжысёрам тэатра з'яўляецца Лёля Сямёнава. «СМОЛТ» прымае ўдзел у розных конкурсах і атрымлівае прызавыя месцы. Так, у 2023 годзе калектыву стаў пераможцам міжнароднай прэміі «Arts week Eurasia» і атрымаў званне «Гонар краіны 2023» у намінацыі «Тэатральнае мастацтва» па выніках II Міжнароднага конкурсу-фестывалю «Марозка».

Анастасія ЗАЙЧУК
Фота даслана аўтарам


да ведама

Гродзенскія імёны

Гродзенская гарадская цэнтральная бібліятэка імя А. Макаёнка складала біябібліяграфічны даведнік «Імёны гродзенскіх вуліц», які складаецца з трох частак. Агульная колькасць старонак выдання — 881. Даведнік змяшчае інфармацыю аб 240 асобах, чые імёны ўвекавечаны ў назвах вуліц Гродна. Прадстаўлены фота, біяграфіі, апісаны ўклад кожнага ў гісторыю і развіццё Гродна. Гэтыя звесткі дапаўняюць бібліяграфічныя спісы аб кожнай персоне. У іх пададзена інфармацыя з розных крыніц.

У Гродне налічваецца больш за 800 вуліц, завулкаў, праспектаў, плошчаў. 35 % вуліц названы імёнамі асоб, якія ўнеслі свой уклад у гісторыю і развіццё горада. Гэта рэвалюцыянеры, удзельнікі Вялікай Айчыннай вайны, дзяржаўныя і партыйныя дзеячы, дзеячы навукі, адукацыі, будаўніцтва, сельскай гаспадаркі, спорту, мастацтва...

Даведнік будзе цікавы гісторыкам, краязнаўцам, супрацоўнікам музеяў, архіваў, усім, хто цікавіцца гісторыяй і сучасным жыццём горада Гродна.

Інэса ПЛЮШЫНА

Жыццё ва ўсіх яго праявах

Умінскім выдавецтве «Ковчег» выйшла новая кніга Міхася Слівы. Называецца яна «А душа заўжды маладая...».

Па словах самога аўтара, кніга гэтая стваралася як «дзённік чытача», «кніга для сябе»: занатоўваліся цікавыя думкі, прачытаныя ў творах розных пісьменнікаў — як беларускіх, так і замежных. Затым тэкст быў дапоўнены аўтарскімі матэрыяламі і перакладамі.

Многім чытачам прыдуцца даспадобы мудрыя, неардынарныя, часам парадасальныя разважанні пра літаратуру, творчасць, каханне, адносіны паміж людзьмі, пра жыццё ва ўсіх яго праявах. Кніга будзе цікавай для шырокага кола чытачоў.

Тацяна МАКАРАНКА

«ЛіМ»-люстэрка

Беларускія дызайнеры прымуць удзел у Міжнародным конкурсе дызайнераў «Пушкінскі бал», прысвечаным 225-годдзю Аляксандра Пушкіна, інфармуе БелТА. Конкурс праходзіць пры падтрымцы Прэзідэнцкага фонду культурных ініцыятыў (Расія). Заявіць пра сябе могуць дызайнеры ад 14 да 45 гадоў. Удзельнік ад Беларусі будзе вызначаць аргкамітэт Рэспубліканскага фестывалю-конкурсу моды і фота «Млын моды» і Нацыянальнага цэнтры мастацкай творчасці дзяцей і моладзі. Першы этап конкурсу будзе складацца з эскаізнай часткі. Пасля дызайнеры прадставяць свае работы ў намінацыях «Тэатральны касцюм», «Казачны вобраз», «Аксесуары Пушкінскай эпохі», «Фотаплаткат» і «Эскіз касцюма». Фінал абудзецца ў пачатку чэрвеня ў Санкт-Пецярбургу.

Міжнародны маладзёжны тэатральны форум «M.ort.kontakt» пройдзе з 20 да 27 сакавіка ў Магілёве. Сёлета яго асноўная праграма ўключае 26 спектакляў. Найлепшыя пастаноўкі ў горад на Дняпры выуць тэатры з Беларусі, Расіі, Арменіі, Кыргызстана, Казахстана і Балгарыі. Вядома, што восем незнаёмых магілёўскаму гледачу тэатраў будуць удзельнічаць у фестывалі ўпершыню. Беларусь на форуме прадставяць Мінск, Магілёў, Гомель і Вабруск. Спектаклі пройдуць на галоўных сцэнічных пляцоўках горада: вялікай і малой сцэнах Магілёўскага абласнога драматычнага тэатра, Магілёўскага абласнога тэатра лялек і канцэртнай залы «Магілёў».

Адкрыццё выстаўкі «Жамчужны Усход» адзначана 15 лютага ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Выстаўка прымеркавана да святкавання Новага года па ўсходнім календары і арганізавана сумесна з Рэспубліканскім інстытутам кітаязнаўства імя Канфуцзя БДУ, Інстытутам Канфуцзя МДЛУ, Маскоўскім клубам аматараў кітайскага жывапісу гунбі, а таксама аўтарамі з Беларусі і Падляшска. У экспазіцыі — работы, выкананыя ў старажытных тэхніках (сі-і, гунбі, магуфа, карэйскі жывапіс мінхва, мастацтва каліграфіі), і іх творчае пераасэнсаванне сучаснасцю. Пазнаёміцца з экспазіцыяй можна будзе да 6 мая.

Новы будынак Траццякоўскай галерэі на Кадашэўскай набярэжнай адкрыецца ў Маскве гэтай восенню, замяніўшы выставачныя прасторы Новай Траццякоўкі на Крымскім Вале, якія пойдучь на рамонт у 2025 годзе. Пра гэта паведамляе «ИТАР-ТАСС». Згодна з данымі інфармагенцтва, у 2023 годзе Траццякоўскую галерэю наведалі больш за 2 мільёны чалавек. Так, музей паслядоўна набліжаецца да даковідных паказчыкаў, і, улічваючы з'яўленне новага будынка, ва ўстанове разлічваюць на павелічэнне наведвальнасці.

Берлінскі фестываль аб'явіў удзельнічаць асноўнага конкурсу. Так, у ім удзельнічае 20 сужак з розных краін. Сярод іх — фільм-адкрыццё «Такія дробязі» Ціма Мілантса, «Кухня» Алонса Руіспаласіа, «Іншы чалавек» Аарона Шымберга, а таксама дакументальная карціна «Архітэктон» Віктара Касакоеўскага. 74-ы Берлінскі фестываль будзе праходзіць з 15 да 25 лютага. Сёлета журы вызначы пераможцаў на чале з Лупітай Ніёнга — кенійска-мексіканскай актрысай, удаляльніцай прэміі «Оскар» за найлепшую жаночую ролю другога плана ў карціне «12 гадоў рабства».

Галівудскі акцёр Брэд Піт выканае галоўную ролю ў фільме «Кінакрытык» Квенціна Таранціна. Навіну паведамляе партал Deadline. Мяркуюцца, што дзясяткі праект стане апошнім для кінарэжысёра. Рэліз намечаны на 2025 год. Дэталі персанажа Брэда Піта невядомыя. Раней акцёр і Квенцін Таранціна разам працавалі над «Бясслупнімі вырадкамі» і «Аднойчы... у Галівудзе». За ролю ў апошнім Брэд Піт атрымаў «Оскар» як найлепшы акцёр другога плана.

Актрыса і спявачка Алана Хаім, вядомая па фільме «Лакрычная піцца» Пола Томаса Андэрсана, далучылася да акцёрскага складу новага праекта рэжысёра. Галоўную ролю ў ім выканае Ляанара Дзі Капрыя. Здымкі праходзяць гэтымі днямі ў Каліфорніі. У іх таксама ўдзельнічаюць Шон Пэн, Рэджына Хол, Тэяна Тэйлар і дэбютантка Чэйс Інфініці. Які гаворыцца на партале film.ru, прэм'ера карціны запланавана на 2025 год. Між іншым, Алана Хаім вядома як салістка гурта *Haim*, дзе выступае са сваімі роднымі сёстрамі Эсці і Даніэль.

Карціна «Вобразы жанчын», створаная гуртам *Beatsles* падчас іх турне па Японіі ў 1966 годзе, была прададзена ў Нью-Ёрку на аукцыёне *Christie's* за 1,74 мільёна долараў. Пра падзею паведамляе японскае інфармацыйнае агенцтва *Kyodo*. Работа «Вобразы жанчын» з'яўляецца адзінай вядомай карцінай, створанай і падпісанай усімі чатырма ўдзельнікамі вядомага брытанскага рок-гурта — Джонам Ленанам, Полам Макартні, Джорджам Харысанам і Рыгна Старам. Вядома, што музыканты спынілі гастролі праз два месяцы пасля таго, як пабывалі ў Токіа, і больш ніколі не вярталіся туды як гурт.

Цікавінкі ад Яўгеніі ШЫЦЬКІ

Імідж ствараюць землякі

Зварыўся абласны літаратурна-краязнаўчы праект «Пісьменнікі — ураджэнцы роднага краю», які праводзіўся намаганнямі публічных бібліятэк. Падведзены вынікі абласнога конкурсу на стварэнне найлепшага віртуальнага рэсурсу пра пісьменніка-земляка на афіцыйных сайтах бібліятэк.

Асновай для стварэння гэтай ініцыятывы стаў асветніцкі праект «На хвалі часу, у плыні жыцця» (2019—2023) Нацыянальнай бібліятэкай Беларусі сумесна з партнёрамі. Новы праект рэалізоўвае Мінская абласная бібліятэка імя А. С. Пушкіна, якая з'яўляецца каардынатарам дзейнасці публічных бібліятэк Мінскай вобласці. Ініцыятыва ажыццяўлялася кніжніцамі Міншчыны сумесна з Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры і яго філіяламі, Беларускім дзяржаўным архівам-музеем літаратуры і мастацтва, Выдавецкім домам «Звязда» (газеты «Літаратура і мастацтва»), Саюзам пісьменнікаў Беларусі, часопісам «Полымя» і Беларускім дзяржаўным акадэмічным тэатрам юнага гледача.

Гэты праект — адна з формаў краязнаўчай дзейнасці, задачай якой з'яўляецца захаванне памяці пра знакамітых пісьменнікаў-землякоў праз рэалізацыю разнастайных мерапрыемстваў на базе бібліятэк: святочных імпрэз; літаратурных і мастацкіх конкурсаў; правядзенне круглых сталоў і прэзентацый; падрыхтоўка кніжных выстаў пісьменнікаў і чытанняў іх мастацкіх кніг; удзел у навуковых канферэнцыях, дзе ёсць магчымасць падзяліцца вопытам і расправесці пра свае ініцыятывы; кантактаванне з роднымі пісьменнікаў; стварэнне літаратурных экспазіцый — музейных куткоў, прысвечаных знакамітым землякам і іншым. Адной з самых яркіх старонак праекта стала правядзенне міжнароднага анлайн-конкурсу чытальнікаў «Пад зоркай Венеры» па творчасці Максіма Багдановіча ў снежні 2022 года, арганізатарам якога стала Мінская абласная бібліятэка імя А. С. Пушкіна. У ініцыятыве прыняло ўдзел каля 2000 дзяцей ад 6 да 18 гадоў з розных куткоў Беларусі, а таксама з Яраслаўля, дзе знаходзіцца музей Максіма Багдановіча.



Памятны камень Васіля Віткі ў Слуцку.

Актыўна ажыццяўлялася супраца з Дзяржаўным музеем гісторыі беларускай літаратуры і яго філіяламі, з Беларускім дзяржаўным архівам-музеем літаратуры і мастацтва: прайшлі сумесныя імпрэзы, круглыя сталы, прэзентавалі музейныя выставы ў бібліятэках. У сваю чаргу ў рамках праектнай дзейнасці кніжніцы атрымалі адсканаваныя дакументы з музейных фондаў для размяшчэння на сваіх рэсурсах. Да праекта далучаліся члены Саюза



Узнагароджанне пераможцаў анлайн-конкурсу ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна.

пісьменнікаў Беларусі, якія выступалі на бібліятэчных пляцоўках, дапамагалі ў рэалізацыі самых розных ініцыятыв.

Праект зварыўся падвядзеннем вынікаў абласнога конкурсу на стварэнне найлепшага віртуальнага рэсурсу пра пісьменніка-земляка на сайце бібліятэкі, які праходзіў з 15 сакавіка да 15 снежня 2023 года. Такая форма праектнай работы спрыяе не толькі рэалізацыі краязнаўчай дзейнасці, але і дазваляе палепшыць імідж і рэйтынг афіцыйнага рэсурсу ўстаноў, зрабіў яго больш запатрабаваным і прывабным.

У планах Мінскай абласной бібліятэкі імя А. С. Пушкіна — падрыхтоўка выдання «Мемарыяльныя віртуальныя музеі на сайтах бібліятэк: метадычныя рэкамендацыі па стварэнні», да рэалізацыі якога далучаны бібліятэкі — удзельніцы абласнога конкурсу. Для таго каб дапамагчы ў стварэнні віртуальных праектаў, былі арганізаваны майстар-класы, прайшлі 10 лістапада 2022 года круглы стол «Віртуальны музей, інфармацыйныя рэсурсы публічных бібліятэк» (у рамках абласной школы метадыста) і 20 красавіка 2023 года — абласны семінар на базе Мінскай раённай цэнтральнай бібліятэкі «Папулярныя чытання: арганізацыя інфармацыйнай прасторы ў бібліятэцы».

Праектам «Пісьменнікі — ураджэнцы роднага краю» і конкурсам зацікавіліся многія раённыя бібліятэкі Мінскай вобласці, прычыны прыняцця удзел у ім у кожнай установе былі свае.

Напрыклад, Слуцкая раённая цэнтральная бібліятэка шмат гадоў ушаноўвае памяць дзіцячага пісьменніка Васіля Віткі (1911—1996), з 2008 года праходзяць штогадовыя Майскія Віткаўскія чытання. У рамках акцыі «Культурная сталіца Беларусі г. Слуцк — 2023» удалося заклаці алейю Васіля Віткі з адкрыццём памятнага каменя, якая знаходзіцца недалёка ад вуліцы Васіля Віткі. Стварэнне такога віртуальнага музея на сайце цэнтральнай бібліятэкі, які сабраў бы ўвесь фактаграфічны і бібліяграфічны матэрыял пра пісьменніка, было даўно ў планах. Такім чынам, конкурс падштурхнуў да ажыццяўлення задуманага.

Па ініцыятыве супрацоўнікаў Салігорскай цэнтральнай раённай бібліятэкі, якія актыўна працавалі над віртуальным кабінетам Фёдара Гурыновіча сумесна з самім аўтарам, на імя А. М. Карлюкевіча, старшыні Саюза пісьменнікаў Беларусі, быў накіраваны запыт аб перавыданні кнігі «Птушыная азбука», за якую ў 1998 годзе пісьменнік атрымаў Літаратурную прэмію імя Я. Маўра. Прапанова была прынята, і ў 2024 годзе кніга будзе перавыдадзена ў Выдавецкім доме «Звязда», з'явіцца ў бібліятэках і кнігарнях нашай краіны.

Лагойская раённая цэнтральная бібліятэка ў гэтым годзе запусціла афіцыйны сайт. Пакуль ён толькі напўняецца новымі матэрыяламі. Для стварэння

іміджу бібліятэкі і прасоўвання яе ў прастору работа над віртуальным музеем народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча (1931—2016) спрыяла росту віртуальных наведванняў новага рэсурсу.

Барысаўская цэнтральная раённая бібліятэка імя І. Х. Каладзева стварыла віртуальны музей пісьменніка-земляка Леаніда Рашкоўскага (1937—1994), які змяшчае поўныя тэксты кніг пісьменніка, яго публіцыстыку, алічбаваныя матэрыялы пра яго. У мэтах папулярнасці рэсурсу супрацоўнікі бібліятэкі плануюць стварэнне віртуальнага клуба літаратараў-«карчагінцаў» (пісьменнікаў, якія маюць інваліднасць), а таксама калектыву бібліятэкі ўзяўся за рэалізацыю ідэі стварэння Мемарыяльнай літаратурнай прэміі імя Л. Рашкоўскага «Пераадоленне».



Арт-сустрэча «З любоўю да роднага краю» ў Салігорскай раённай цэнтральнай бібліятэцы.

12 снежня ў Мінскай абласной бібліятэцы імя А. С. Пушкіна прайшло пасяджанне сяброў журы абласнога конкурсу на стварэнне найлепшага віртуальнага рэсурсу пра пісьменніка-земляка на афіцыйных сайтах бібліятэк Мінскай вобласці. У склад журы ўваходзілі спецыялісты абласной бібліятэкі і прадстаўнікі з іншых бібліятэк, запрошаныя ў якасці незалежных экспертаў: галоўны бібліятэкар аддзела суправаджэння інтэрнэт-партала Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Ганна Солушка і старшы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў старадрукаваных выданняў і рукапісаў Цэнтральнай навуковай бібліятэкі імя Якуба Коласа Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі Мікола Трус. Запрашэнне спецыялістаў з іншых устаноў дало магчымасць найбольш аб'ектыўна ацаніць віртуальны кантэнт даць незалежную ацэнку кожнаму рэсурсу і вызначыць найлепшых.

Дыплом І ступені за стварэнне найлепшага віртуальнага рэсурсу пра пісьменніка-земляка атрымалі дзве публічныя

бібліятэкі: Слуцкая раённая цэнтральная бібліятэка — за віртуальны музей Васіля Віткі «Народжаны пад знакам пазіі» і Салігорская раённая цэнтральная бібліятэка — за віртуальны кабінет Фёдара Гурыновіча, які быў значна перапрацаваны за час дзейнасці абласнога праекта «Пісьменнікі — ураджэнцы роднага краю».

Дыплом II ступені атрымала Уздзенская цэнтральная раённая бібліятэка імя П. Труса за віртуальны музей Паўлюка Труса, які таксама вельмі актыўна папаяняўся і дапрацоўваўся ў 2022—2023 гадах.

Дыплом III ступені атрымалі: Маладзечанская цэнтральная раённая бібліятэка імя Максіма Багдановіча — за рэсурсы «Пісьменнік дабрыві і шчырасці: віртуальны музей Янкі Галубовіча» і Лагойская раённая цэнтральная бібліятэка — за «Віртуальны музей народнага паэта Беларусі Ніла Гілевіча».

Заахвочвальнымі дыпламамі адзначаны: Барысаўская цэнтральная раённая бібліятэка імя І. Х. Каладзева — за ўклад у развіццё літаратурнага краязнаўства («Віртуальны музей Леаніда Рашкоўскага»), Мінская раённая цэнтральная бібліятэка — за актыўную работу па папулярнасці віртуальнага музея Язэпа Пушчы, Смалявіцкая цэнтральная раённая бібліятэка імя Максіма Багдановіча — за даследчую працу ў рамках віртуальнага музея Міколы Нікановіча, Старадарожская раённая цэнтральная бібліятэка — за паспяхова старт пры стварэнні віртуальнай старонкі Міхася Параневіча.

Мінская абласная бібліятэка імя А. С. Пушкіна таксама далучылася да абласнога конкурсу, але па-за яго межамі, бо з'яўляецца арганізатарам. У рамках праектнай дзейнасці мерапрыемствы

прысвечаліся класіку беларускай літаратуры Максіму Багдановічу. На новым сайце бібліятэкі сумесна з Літаратурным музеем Максіма Багдановіча і Беларускім дзяржаўным архівам-музеем літаратуры і мастацтва быў створаны віртуальны музей Максіма Багдановіча. Яго размяшчэнне стала завяршэннем праекта «Пісьменнікі — ураджэнцы роднага краю» ў Мінскай абласной бібліятэцы.

18 снежня 2023 года ва ўстанове сумесна з вышэйадзначанымі бібліятэкамі прайшоў літаратурны вечар «Па Максімавых сцэжках», прысвечаны дню нараджэння паэта. На ім былі падведзены вынікі дзейнасці бібліятэкі ў рамках праекта, а таксама прэзентаваны новы віртуальны рэсурсы.

Мінская абласная бібліятэка імя А. С. Пушкіна выказвае шчырую падзяку партнёрам, даследчыкам, пісьменнікам, якія сумесна з публічнымі бібліятэкамі Мінскай вобласці працавалі над праектам.

Таццяна ЛАЎРЫК
Фота дасланы аўтарам

Шліфаваў радок, як сталь...

Лёсам Валянціну Таўлаю было адпушчана ўсяго 33 гады. З іх амаль сем правёў у турмах — пільсудскіх і гітлераўскіх. Выстаяў, не зламаўся. Інакш і быць не магло. Голас Усявышняга як бы напамінаў: спячайся жыць, табе не шмат адведзена, але можаш шмат зрабіць. Голас гэты ён, праўда, не чуў, бо атэістам быў. Аднак падсвядома ён уваходзіў у яго. І гэтаксама падсвядома прымушаў да дзеянняў. Не толькі для сябе, а для многіх з тых, хто пры панскай Польшчы людзьмі не лічыўся. З той розніцай, што многія пакутавалі, аднак маўчалі. Ён не маўчаў, а дзейнічаў так, як не ўсе і ў сталым узросце адважваюцца. А ён зямлі яшчэ юнаком быў.

Па лязе абставін

Біяграфія яго не такая і вялікая, але назіва змястоўная. Найперш калі гэта тычыцца выпадкаў, звязаных з праўдзеным характару. Красамоўны ўжо такі факт. Далёка нямногія ў Заходняй Беларусі, дзе, як вядома, праводзілася паланізацыя, каб задобрыць улады, згадаліся назвацца паліякам. Валянцін Таўлай жа, калі яшчэ вучыўся ў Слонімскай настаўніцкай семінарыі, катэгорычна заявіў, што ён — беларус. У 11 гадоў не пабаяўся гэта сказаць, хоць ведаў, чым такое прызнанне для яго скончыцца. Аднак і пасля не скарміўся, што і пацвердзіла вучоба ў Віленскай беларускай гімназіі. За ўдзел ў арганізацыі вучнёўскай забастоўкі не проста выключылі, а пад канвоем адправілі да бацькоў. Гэта таксама не спыніла. Заняўся падпольнай камсамольскай дзейнасцю. Вынік — знаходжанне ў слонімскай і гродзенскай турмах.

Пасля вызвалення з-за засценкаў рэвалюцыйную дзейнасць працягнуў. Перабраўся ў Савецкую Беларусь. Працаваў інструктарам Рэчыцкага райкама камсамола, пасля ў рэдакцыі газеты «Звязда» і нават вучыўся ў Беларускам дзяржаўным універсітэце. Потым зноў нечаканна паварот у лёсе. У снежні 1932 года вярнуўся ў Заходнюю Беларусь. Не таму, што расчараваўся ў тым, што пабачыў. Наадварот, поспехі так уразілі, што выраслы працягваць змагацца за лепшую долю народа супраць пільсудчыкаў, якія беларусаў за людзей не лічылі.

Накіраваны на падпольную работу, стаў членам Цэнтральнай рэдакцыі пры Камуністычнай партыі Заходняй Беларусі ў Варшаве. Быў адным з фактычных рэдактараў «Беларускай газеты» і яе дадатку «Літаратурная старонка» — яны з'яўляліся легальнымі неафіцыйнымі органамі КПЗБ у Вільні. Потым прадстаўнік ЦК КПЗБ у Цэнтры нацыянальна-вызваленчага руху Заходняй Беларусі. З паплекнікамі стварыў Літаратурны фронт сялянска-рабочых пісьменнікаў.

Работы ставала, а сэрца... Сэрца клікала зноў туды, дзе з таварышамі асабіва хораша працавалася. Калі першы раз пераходзіў польска-савецкую мяжу, пашанцавала. А васьмь студзеня 1934 года натрапіў на куды больш пільных польскіх пагранічнікаў. Цікава, што пракурор, які веў справу, хоць для яго Таўлай злачынцам быў, кваліфікаваў яго як самага здольнага і таленавіта літаратара сярод падсудных. Але ўсё адно далі 8 гадоў турмы. Быў вызвалены ў верасні 1939 года рабочымі. Не задумваўся, уступіў у дружыну. Ды яе хутка разаброілі польскія часці, якія адступалі. Прыгавор атрымаў па ваенным часе: яму і іншым — расстрэл. Выратавала заняцце Гродна Чырвоная армія.

У гады Вялікай Айчыннай вайны быў сувязным партызанскага атрада імя Р. Кагоўскага бригады імя Ф. Дзяржынскага Баранавіцкага злучэння, разведчыкам, кіраўніком навагрудскай агентурнай сеткі спецгрупы «Буравеснік». Па заданні партызан у 1943 годзе



Валянцін Таўлай.

перабраўся ў Навагруд. У верасні чарговы арышт — тымі, хто наводзіў «новы парадок». Вяртаючыся з Вільні, у Лідзе заначаваў у родных — бацька, матчыка, сястра перабраліся туды яшчэ ў 1935 годзе. Пашанцавала, што за яго заступіліся паэты Ніна Тарас і Сяргей Хмара, а васьмь сваякі загінулі ў Асвенціме.

Ці хопіць залатога зерня

Творчасць Валянціна Таўлая цесна звязана з жыццём беларускага народа ва ўмовах Заходняй Беларусі. Як бачым, у актыўных шарэнгах барацьбы за лепшую долю ішоў і толькі пачынаючы свой творчы шлях. Змаганне гэтае падказвала тэмы вершаў, паэм, становілася магутным каталізатарам, які абуджаў думкі, скіроўваў іх у рэчышча рэвалюцыйных інтарэсаў. Спалучэнне глыбока сімвалічнае: пачатак літаратурнай дзейнасці па часе амаль супадае з пачаткам рэвалюцыйнай барацьбы. У 1928 годзе на старонках газеты «Сіла працы» быў надрукаваны яго верш «Жаданне». Як паэт ён і пачаўся з гэтага верша. Не з таго, што называўся «Верабейка» і пісаўся на чужой яму мове.

У «Жаданні» ўжо бачыцца паэт з абвостраным сацыяльным чуццём, паэт, для якога рэвалюцыя — жыццядзейная і жыццядзейная сіла, што дапамагае пераапіць свет. Паскоранаму фарміраванню яго творчай індывідуальнасці спрыяла не толькі вялікая адоранасць. Гэтакім многім садзейнічалі і жыццёвыя рэаліі, калі, не зважаючы на дзейнасць улад, як квольны парасткі збожжыны, да жыцця цягнуліся маладыя таленты. Прагрэсіўна настроеная грамадскасць, самая шырокая слаі насельніцтва хацелі бачыць у літаратуры сваё жыццё, свае мары, свае спадзяванні. Жаданні паэта і жаданні чытачоў супадалі:

*Гром, — загрымі! Віхор, — завый!
Пад бляск маланак агнявы
Хай задрыжаць прасторы неба:
Скрануць Зямлю з падвалін трэба!*

*Хай затрашчыць пад буры шквал
Ланцуг, які Зямлю скаваў;
На гром нябёс — маланак гоман —
Народ Зямлі адкажа громам!*

Да нарада звяртаўся Валянцін Таўлай, таму і імкнуўся пісаць так, каб народ яго разумееў, адчуваў патрэбу ў паэтычным слове. У яго творах праўда жыцця не прыкрытая, не прыхаваная:

*Сноп хай пад сонца ўзнімецца стогам,
А на такі — сьпіне спорны ўмалот...
Толькі... ці ж зерня таго залатога
Хопіць, каб голод насытаць на год?*

*Доля ты наша — сумнае жніва,
Думка пра сноп, што сцяжэе ў руках...
Капае звонка на сэрца, на ніву
Горкая песня — сляза жаўрука.*

Пілаваў вершам краты

Яго, 15—16-гадовага юнака, не маглі не хваляваць тэмы кахання, дружбы, сяброўства, да якіх рана ці позна звяртаецца кожны паэт. Аднак і каханне ў яго творчасці таксама неаддзельнае ад барацьбы. Чытаеш такія вершы і бачыш перад сабой іх аўтара, не можаш не бачыць. Такі даверлівы ён. Такі адкрыты, якім і павінен быць той, хто любіць пасапраўднана, гатовы змагацца за сваё каханне. Тым больш ніколі, ні ў якім разе не ідзе на кампраміс з уласным сумленнем, калі ведае: час, абставіны патрабуюць ад яго выразнай грамадзянскай пазіцыі. Тады ў вершах гучала споведзь барацьбіта. Гэта голас тых, хто гібеў у Лукішках, каго ламаў, але не мог зламаць гродзенскі астрог. Гэта прызнанне юнакоў, якія абліваліся крывёй на барыкадах. Паміралі, а раненныя падымаліся. Каб змагацца і кахаць:

*Ізноў загарэліся нашы зоры, —
Аднак не пабачым мы:
Дарэная мая напакнулася ўчора
На шэрыя сцены турмы.*

Хрэстаматыйным стаў твор «Лукішскія вершы», напісаны ў 1935 годзе ў адным з самых жорсткіх астрогаў Польшчы часоў Пільсудскага. Нават калі б Валянцін Таўлай больш нічога не стварыў, ужо гэтага верша дастаткова, каб яго імя жыло ў паэзіі. Асабістае ў «Лукішскія вершы» пералітаецца з агульначалавечым — настолькі дакладна і праўдзіва перадае аўтар тое, чым жыла моладзь былой Заходняй Беларусі. Паэт у ім дае сваё разуменне літаратуры, паэзіі ў вызначальныя гістарычныя моманты, калі нават слова не можа не быць змагаром:

*Я сам і пасядзець магу,
А вершам — часу шкода:
Шумець ім трэба на сцягу
І калыхаць паходы.*

*Глядзі ў ваўчок як дзень, так ноч, —
Не ўбачыш, чорт зіркаты,
Што я заўзята і даўно
Пілуу вершам краты.*

Ёсць у яго і такія радкі:

*Судзіце Рэчы Паспалітай імем, —
пакуль што вам судзіць,
а нам — ламаць турму,
і пад рукамі нашымі худымі
ліччэ насыплецца халодны мур.*

*Я — камунар! Такіх, як я, — нямала
На нашай стогнаўчэй спакоў ваякоў зямлі.
Ні разу не магаты не зламаці,
турма і шыбеніца не змагі.*

Як у давераснёўскай творчасці Валянціна Таўлая адметнае месца займаюць «Лукішскія вершы», так у лірыцы часоў Вялікай Айчыннай вайны — верш «Лісты з турмы». Там і тут — праўда аб барацьбе з ворагам, з тымі, хто пасягаў на Беларусь, хацее зрабіць яе сваім каланіяльным прыдаткам. «Лісты...» адрасаваліся сябрам, жонцы Лідзіі Сяргееўне. Паэт быў адкрыты, калі пісаў імя, таму і знаходзіў аптымістычныя радкі:

*Бывайце, хлопцы! Нашы гоняць немцаў.
Калі над Прыпяццю і песні, і сцягі:
Ужо зямля пад танкамі ўздыгнецца —
Мы ўчём нават праз пясок магі.*

9 мая 1945 года ён напісаў верш «Ранак перамогі». Пісаў пра ўласна пражытае, калі душа аўтара становіцца своеасаблівым камертонам, які чуйна рэагуе на падзеі:

*Мы цябе выглядалі з-за шэрых руін,
Воблік светлы твой снілі начамі
ў астрогах
І тужылі туюжо маці і краін
Па табе, залатая вясна перамогі.*

У пасляваенны час ён напісаў вершы «Памяці Янкі Купалы», «Якуб Колас» і іншыя, у якіх звяртаецца да незабытых вобразаў нашых песняроў.

І ў іншых жанрах

Даволі актыўна працаваў і ў галіне нарыса. Асабліва значнасць набываюць яго дакументальныя творы, напісаныя пасля вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Працуючы адказным сакратаром навагрудскай газеты «Звязда», ён у нарысе «Ворагу не ўцячы ад раслігаты» выкрываў зверствы гітлераўцаў і адначасова гаварыў пра аднаўленне разбураных вёсак Навагрудчыны. У нарысе «Катоўцы» — дакладныя штрыхі з жыцця партызанскага атрада. У згаданых творах адчуваецца аўтарская дасведчанасць у падзеях, уменне са шматлікіх фактаў і назіранняў выбіраць самае характэрнае і істотнае.

Вядомы Валянцін Таўлай і як крытык, літаратуразнаўца. Яго артыкулы «Ідэя ўз'яднання Беларускага народа ў паэзіі», «Творчасць Янкі Купалы ў барацьбе за ўз'яднанне беларускага народа» і іншыя адметныя цікавай спробай глянуць на творчы працэс з дыялектыка-гістарычных пазіцый, вызначыўшы асноўныя кірункі ў асвеенні адной з самых важных тэм. Пісаў ён таксама рэцэнзіі, выказваўся пра творчасць калег па пярці і, вядома, жыў творчымі задумамі.

У артыкуле «Пераступішы парог», змешчаным у «ЛіМ» 13 красавіка 1946 года, прызнаваўся: «Выношаю тэмы нізкі вершаў аб творчых буднях працоўных заходніх абласцей і ўсёй рэспублікі». І далей: «Побач з гэтым у мяне нарадзілася ідэя дзювох новых паэм. У першай з іх, якую ўмоўна называю «Сустрача» і мяркую закончыць да верасня, хачу ў лірычным плане раскрыць здзейшаную мару нашага пакалення аб уз'яднанні народа. У другой — хочацца паказаць гераічны шлях тыповага партызанскага атрада». Яшчэ: «У далейшым, а можа, і адначасова дзвядзецца «падужача» з паэмай-легендай пра Палессе, у сувязі з усенародным рухам і планам асушкі балот». І такое было ў планах: «Пішу папулярную біяграфію народнага паэта (з 1945 да 1946 года Валянцін Таўлай працаваў старшым навуковым супрацоўнікам, а потым намеснікам дырэктара Літаратурнага музея Янкі Купалы. — А. М.) і рыхую на першыя купалыўскія чытанні даклад на тэму «Янка Купала і Заходняя Беларусь».

Працаваў, глядзячы далёка наперад. Так працаваў, як апантана працуе чалавек, які яшчэ не задумваецца над прайдзенымі жыццёвымі вёрстамі. А сэрца, спакутаванае ў засценках, даўно забалае ад надзвычайнага фізічнага і маральнага напружання, білася ўсё слабай і слабай. Трапіў у бальніцу. Паміраў доўга — цоных паўгода, не здагадачыся аб гэтым. Не стала паэта 27 красавіка 1947 года. Так і не паспеў патрымаць сваю першую кнігу — «Выбранае», якая неўзабаве пабачыла свет.

Хораша сказаў пра яго Мікола Арочка: «Пілуу вершам краты» — у гэтай пакутнай таўлаўскай метафары сканцэнтраваны ўвесь воблік паэта-рэвалюцыянера, яго жыццёва-эстэтычная пазіцыя, яго ўвесь стыль работы, у іх (вершах. — А. М.) творча адбілася і знайшла свой далейшы наватарскі працяг адна з вядучых традыцый рэвалюцыйнай паэзіі».

Ён з намі, Валянцін Таўлай. З намі яго прызнанне:

*Толькі аднаго адкінуць нельга:
шліфаваў радок, як сталь зьяна;
ланцугі тады на мне звінелі, —
можа, і вершы ад таго звінелі.*

З лёгкім «прысмакам» спачування класікам

Прырода сваёй цыклічнасцю стабілізуе наша штодзённае жыццё, аналагічную функцыю выконвае рэлігія ў сферы чалавечай духоўнасці штогадовым «паўтарэннем» хрысціянскага цыкла свят. «Польмя» ж, выходзячы з зайздроснай для многіх выданняў рэгулярнасцю, таксама стабілізуе інтэлектуальна-культурнае жыццё беларусаў. На 2024 год часопіс, насперак чаканням, вокладкі не змяніў, а вось каб зразумець, ці такі ж традыцыйны ён застаўся па сваім змесце, трэба разгарнуць ды ўчытацца...

У гэтым нумары заканчваецца першая частка рамана Віктара Праўдзіна «Непераможны злом», які абяцае перарасці ў вялізны твор і раскрыць шэраг гістарычна важных тэм. У апублікаваным тэксце чытач працягне назіраць за нядобрасумленнасцю некаторых камуністаў і тымі спосабамі, якімі яны дамагаліся перамогі. Присутнічаюць у гэтай прозе і выхавальчыя элементы: бацьшка дапамагае вярнуцца на правільны, хрысціянскі шлях свайму выхаванцу, які прыйшоў з вайны параненым фізічна і душэўна.

Споведзь героя па імені Іван прыадкрывае тое, як змагаюцца дабро і зло ў чалавеку, і гэтыя працэсы адвечныя, а вайна толькі выяўляе прыхаванае: «...Ува мне нешта як надламалася, недаверлівым зрабіўся, у чалавеку адно — занану — шукаю...» Разгортваецца мастацкая прада: «Усяго некалькі намі перажытых ракавых год хатіла, каб стаць сведкамі поўнага разбурэння вялікай дзяржавы з екавамі традыцыямі і верай», — гаворыць бацьшкі, навучаючы ахоўніка і падпечынага ў адной асобе.

Алесь Кажалуб прапаноўвае два апавяданні — «Вежа» і «Лобіа», якія больш нагадваюць літаратурны ўспаміны, хоць і па-мастацку апрацаваныя, — асэнсаванне здзейсненых падарожжаў. Першы твор паказвае прафесійныя відзіты ў Сербію, а другі — вандроўку ў Абхазію; абодва адметныя ўзнаўленнем мясцовых звячак.

Тэндзёз Пашкоў дзеліцца вершаваным цыклам «Калінавы зван», у якім апісвае творчыя пакуты («як бы верш мой з мелодыяй светлай з промнем сонечным зарыфмаваць?»), а тэлевізар у аўтара выступае варажом «антымодам творэння». Супрацьваенная тэматыка фігуруе ў нізцы неаднаразова: з вершаў «Перад абразом», «Б'юцца два славянскія народы...» прапастае простая ісціна, заключаная ў тым, што чалавеку не патрэбна вайна. Звяртаюць на сябе ўвагу спробы спрэчкі з філасофскімі ісцінамі: чалавек — толькі пылінка ў свеце, але і свет у сённяшнім выглядзе не існаваў бы без яе.

Паэтычная частка нумара знаёміць пакаленні, у якім ёсць прыхільнікі як класічнай традыцыі вершавання, так і альтэрнатыўнай. У традыцыйным рэчышчы працуе Настасся Нарэйка, пра што сведчыць нізка «Шукаючы голас», назва якой даволі дакладна адлюстроўвае змест. Многія з прадстаўленых вершаў у той ці іншай форме прыадкрываюць таямніцу пакутлівага стварэння вершаў. Як часта бывае, паэтэсу хвалюе, што не пішацца, а ў пошуку голасу-натхнення яна прыпадбае сябе да ракі ці дажджу... Аўтар прыслухоўваецца, ці адзваецца рытм у сэрцы, і выкарыстоўвае запамінальны асацыяцыі, напрыклад, гаворыць пра «сшыванне» слоў.



Іншыя паэты, наадварот, не дбаюць пра рытм і эффект ад яго, таму што выкарыстоўваюць адметныя мастацкія сродкі, выбіраючы свабодную форму верша. Яна не новая, але і дагэтуль людзі стаяць часам здзіўлена паціскаюць плячыма, не могуць спасцігнуць і прызначаць такі спосаб паэтычнага выяўлення.

Рагнэд Малахоўскі прапануе падборку безназоўных твораў «Зведаць таямніцы», у кожным з якіх стварае прапашны прызавы ўласнае светаўспрыманне «здымак» навакольнага свету. Кацярына Шчасная ў нізцы вершаў «Прынясі дадому свой дом» пазначае вобразы-настроі, ідэі-уражанні: не ўсе з іх да канца празрыстыя, каб чытач мог дадумаць.

Што тут можна сказаць шаноўным аматарам і праціўнікам «альтэрнатыўнага» верша? Другія мусюць пашыраць гарызонты мыслення, старацца спазнаваць незразумелае, спасцігаць яго законы існавання. Першыя — у гэтай свабоднай і пазбаўленай патрабаванняў метра, рытму і рыфмы форме тварыць так, каб у аматараў традыцыйнага займала дух, без асцярогі выяўляць індывідуальнасць, у якой толькі і жыве талент. У Р. Малахоўскага, К. Шчаснай адметны погляд на свет пракладвае мастацка-вобразную дарогу ў атмасферных мініяцюрах, жанр якіх яшчэ не раз будзе ўдакладнены тэарэтыкамі.

Навум Гальпяровіч выступае з публікацыяй «Крокі лёсу», у якой у свабоднай эсэістычнай манеры мазаічна згадвае падзеі свайго жыцця. Письменнік прызначае ва ўласцівы, думецца, многіх рупліўцаў філалагічнай сферы ў часы маленства поглядзе: «Я думаю, што кнігі пішуць казаньні чараўнікі, якія жывуць у гарах ці на нябёсах...» Па меры разгортвання жыцця, як і кожны з нас, аўтар зразумець, што не Багі гаршкі ляцяць, а такія, як ён, адданыя сваёй справе, улюбёныя ў слова звычайныя людзі.

Сярод слайдаў-ўспамінаў звяртаюць на сябе ўвагу апаведы пра тое, якім спосабам лёт «судакранаў» аўтара з класікамі літаратуры Якубам Коласам і Уладзімірам Караткевічам. Закранае Н. Гальпяровіч і такую пікантную ва ўсе часы тэму, як прапарцыянальнасць сапраўднага ўзроўню таленту письменніка і атрыманых ім хваласпеваў ды ўзнагарод, а таксама ступень залежнасці апошніх ад пасады і званняў.

Навуковыя публікацыі прадстаўлены артыкулам Людміль Саянковай-Мяльніцкай «Першыя беларускія спецыялізаваныя часопісы пра кіно (1920—1930-я гг.)». У ім на матэрыялах выданняў «Трыбуна мастацтва» і «Мастацтва і рэвалюцыя» даследуюцца часы, калі кіно толькі пракладвала шлях да чытача, а стваральнікі асэнсоўвалі шматстайныя магчымасці стужкі. Стагоддзе таму даследчыкі ўжо распачыналі спробы вызначэння ролі кіно ў асвете, адукацыі, прапагандзе, закладвалі асновы кінакрытыкі, фарміравалі прафесійныя стратэгіі ў прэзентацыі кінамастацтва.

Яшчэ адну навуковую публікацыю прадстаўляе Аляксандр Бярозка — «Быццам я пражыў ужо ўсё свё жыццё»: спавядальна-дзённікавая проза Алеся Жука». Даследчык адзначае, што матэрыял, пра які вядзецца гаворка, не меў устаноўкі на чытача, наадварот, як часта бывае, гэта былі выключна запісы для сябе — асабістая інфармацыя, якая не павінна адкрыцца грамадскасці. Таму, «рунуўшы традыцыйны рысы жанру (нерэгулярнае вядзенне запісаў, адсутнасць датавання, абсалютная адсутнасць жадання іх публікацыі), празаік прадставіў яшчэ адзін з мажымых варыянтаў развіцця спавядальна-дзённікавай прозы ў канцы ХХ стагоддзя».

Калі чытаеш «Польмя», часам ват паспаўваць некаму з іх, таму што гэтыя вядомыя людзі як быццам сабе і не належыць, вымушаныя, нярэдка без асабістай згоды, адкрываць душу людзям да самага «дна». Такое ўражанне пакідае знаёмства з публікацыямі, у якіх прыводзяцца асабістае ліставанне, прыватныя дзённікі, дакументы. Тым не менш для даследчыкаў і чытачоў гэтыя старонкі могуць стаць адкрыццём — праціць святло на важныя жыццёвыя акалічэнні...

У рубрыцы «Юбілей» Віталій Маслоўскі прапануе «Успаміны радасці і смутку. Да 110-годдзя народнага паэта Беларусі Аркадзя Куляшова». На суд грамадскасці выдаюцца асабістыя матэрыялы не самога класіка, а блізкіх яму людзей, якія таксама вымушаны расхінуць душу ў выглядзе сваіх думак, пацудуў. Публікацыя ўключае старонкі перапіскі блізкіх народнаму паэту людзей — ліставанне Аляксандры Белазоравай (удзявоўце Алеся Карыткінай), сяброўкі дзіцячых і юнацкіх гадоў класіка, да яго сястры і маці. Даследчык адабраў толькі тыя лісты, дзе можна знайсці нешта новае пра паэта і чалавека Аркадзя Куляшова. Першапачаткова яны былі напісаны па-руску, а ў «Польмі» прапанаваны ў перакладзе Марата Азірца на беларускую мову. Знайсці месца ў тэксце і пікантныя згадкі пра жончыну рэўнасць да сяброўкі, хоць у гэтым не было сэнсу, таму што чалавек — адно, а паэт — іншае: ён жыве і ўспамінае пацудуў, каб ствараць добрае, прыгожае.

Эмануіл Іофе ў наступнай публікацыі «Відаць, небом было так наканавана». Да 100-годдзя Алеся Савіцкага ставіць мэту расказаць пра жыццё пісьменніка, таму што папярэднікі (іх было нямала) засяроджваліся часцей на творчасці. Тым больш у прынятай біяграфіі ёсць памылкі — у даце нараджэння, звестках пра бацькоў. Герой гэтага тэксту прайшоў Вялікую Айчынную вайну (пачаў пісаць якраз у гады свайго партызанства), таму прывісяўшы яе падзеям значную частку мастацкай спадчыны. Першую кнігу выдаў ва ўзросце 35 гадоў, а роман «Жанчына» створаны за адны суткі, хоць пасля шмат дапрацоўваў. Э. Іофе

давярае чытачу і непасрэдна ўражанні ад двюх асабістых сустрэч з А. Савіцкім.

У рубрыцы «Постаці» ў цэнтры ўвагі Тамары Нудзіной яе настаўнік «Дзмітрый Бугаёў у шматгалосі студэнцкага і навукова-літаратурнага жыцця». Аўтар падкрэслівае таямнічасць духоўнага шляху гэтага чалавека, які асабіста не дзяліўся звесткамі, калі не лічыць яго палымянскай публікацы «Жыццём ідуць». З яе адкрываецца «працэс пераадолення штодзённых, расцягнутых на дзесяцігоддзі, складаных вытрабаванняў голадам, холадам, вялікай няпраўдай, абрабаваным дзяцінствам, дачасным сталецнем». Да навуковай работы літаратуразнаўца падыходзіць з сялянскай руплівацю і цягавітасцю, а на фільмак БДУ вырашыў застацца, таму што, у адрозненне ад акадэмічных устаноў, немагчыма было кантраляваць кожную лекцыю. Нудзіна падкрэслівае, што Бугаёў меў мужнасць адкінуць уласныя амбіцыі і прызначаць у памылках. Погляд на твор, пісьменніка ці літаратурны працэс змяняецца: справа не толькі ў часавых ідэалагічных рамках, але і ва ўласным досведзе, набывшым якога дазваляе праз гады іначэй глянуць на тую ці іншую рэч.

У рубрыцы «Спадчына» часопіс прапануе зазірнуць у допісы, пакінутыя яшчэ адным класікам — Уладзімірам Караткевічам. Перададзеныя сястрой пісьменніка Наталляй Кучкоўскай запісныя кніжкі захоўваюцца ў аддзеле рэдкіх кніг і рукапісаў ЦНБ імя Якуба Коласа НАН Беларусі. І гэтыя матэрыялы, прапанаваныя чытачу пад назвай «Які ж мы багаты народ...» З запісных кніжак. 1950—1954 гг.», відавочна, не прызначаліся для шырокай публікі. Чытачу (у перакладзе Пятра Жаўняровіча з рускай мовы) прыадкрываецца тое, чым ментальна «жыву» паэт і празаік. Сярод шматлікіх разрозненых занатавак і прыгожых думкі, і ідэі твораў, і цытаты, і інсайты. Кожны (можа, як і я, з лёгкім «прысмакам» спачування вымушанай адкрытасці творцы?) здолее нешта знайсці ў глыбінях думкі і душы класіка, прачытаўшы гэтыя старонкі.

У рубрыцы «Крытыка і літаратуразнаўства» Алесь Караткевіч знаёміць з «Перакладамі паэзіі Янкі Купалы на мовы народаў Расіі ў XXI стагоддзі». Аўтар артыкула, па-першае, нагадвае пра тое, што існуюць выданні, у якіх сабраны пераклады класіка, па-другое, расказвае пра іх выканаўцаў і міжнародныя сувязі Беларусі з іншымі краінамі ў галіне культуры і мастацтва. Унёсак, зроблены перакладчыкамі ў пашырэнне ведаў пра сваю і чужыя літаратуры, неацэнны: мастацтва не можа развівацца адасоблена, пісьменнікі павінны станавіцца часткай сусветнай культуры.

Тамара Кавальчук выступае з рэзэнзіяй «Споведзь жыццю» на кнігу Міхася Пазнякова пад назвай «Голас», дзе сабраны яго эсе, апавесці, абразкі. Гэта своеасабліва «справядліва за прайдзены жыццёвы шлях, размова з самім сабой, гэта — голас роднай зямлі, бацькоў, продкаў». Рэзэнзент прызначае, што пасля прачытання ёю авалодала «светлае пацудуў». Думецца, гэта вельмі важнае ўражанне, якое мы павінны атрымліваць ад мастацтва: безумоўна, чытачу патрэбна паказаць і адмоўнае ў рэчаіснасці, але не гэта ператваржае літаратурны працэс у «беспрасветнасць». Менавіта мастацтва павінна не забывацца нагадваць пра добрае, каб тым самым свядраджаць яго і множыць, паказваючы, да чаго чалавеку варта імкнуцца.

Наталля БАХАНОВІЧ

У пошуках святла

Сумесны літаратурны праект Саюза пісьменнікаў Беларусі і выдавецтва «Аверсэв» працягвае радаваць чытачоў якаснай і цікавай прозай. Калісьці мы ўжо разглядалі першы том з серыі «Сучасная беларуская літаратура» — «Дараванне». Цяпер звернемся да другога выдання, пра якое таксама ёсць што сказаць.

Кніга «Душа мая светлая» — гэта зборнік апавяданняў, у які ўвайшлі творы знакамітых беларускіх пісьменнікаў Алега Ждана «Мужчынскае каханне», Расціслава Бензерука «Клоўн Кузёмка», Зіновія Прыгодзіча «Дзікая архідэя» і «Ружовы туман», Алены Паповай «Курыны бог» і «Каля ўвахода», Анатоля Бутэвіча «Татка, прыязджай...» і «Закаханы сарокаён», Сяргея Трахімёнкі «Суэта сует» і «Трэцяя пара туфляў», Валерыя Казакова «Дзікі шорац» і «Праваслаўны немец», Віктара Праўдзіна «Трыццаць міль да святасці», Людмілы Рублеўскай «Жалезная кнопка», «Семела і Юпітэр» і «Чатыры калоны», Алеся Бадака «Дождж ліў як з вядра» і «Душа твая светлая», Сяргея Белаёра «Лёд». Параўноўваючы першае і другое выданне, хочацца адзначыць у апошнім разнастайнасць аўтараў, чые гісторыі закранаюць шмат паўсядзённых тэм. У афармленні вокладкі выкарыстана рэпрадукцыя карціны Мікалая Таранды «Майская сюіта» з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, на якой мастак паказвае, як гуляе вясновае сонца ў квітнеючых садах. Мяккія колеры і добрая якасць друку робяць кнігу зручнай і прыемнай для чытання. Серыя «Сучасная беларуская літаратура» выдатна падыдзе для заўятых кніжных калекцыянераў.

Выданні гарманіруюць паміж сабой дзякуючы багатай колеравай палітры і выразнаму шрыфту. Назва другога тома супадае з назвай апавядання Алеся Бадака і сапраўды адлюстроўвае настрой усёй кнігі. Творы распавядаюць пра шчырыя пачуцці, перажыванні, дазваляюць зазірнуць у патаемныя куткі чалавечай душы. Апавяданні не звязаны адзінай тэмай.

Кожны твор у выданні прыцягвае ўвагу і пакідае неадназначныя пачуцці, якія дапамагаюць лепш спазнаць сябе, паглядзець на сваё жыццё і на наваколны свет. Кніга расказвае нам пра адну з самых незразумелых з'яў — чалавечую душу. Не ўсе гісторыі тут заканчваюцца хэпі-эндам. Гэта прыводзіць чытача да думак пра справядлівасць, пра месца чалавека ў свеце, яго ролю і яго ўплыў на іншых.

Ёсць тыя, што апісваюць сучаснасць, і чытач можа разам з аўтарам прайсціся па знаёмых вуліцах Мінска, зайсці ў кафэ «Васількі» ці ў Батанічны сад. Некаторыя вяртаюць нас у мінулае, дзе яшчэ ва ўсю гукаць рэвалюцыйныя лозунгі. Апавяданні дастаткова кароткія і чытаюцца на адным дыханні. Часам застаецца пачуццё спустошанасці ці збытаннасці, бо адкрыты і нечаканы фінал пакідаюць нас у глыбокіх разважаннях. Выданне змяшчае творы на беларускай і рускай мовах і ахоплівае творчасць розных аўтараў.

Для кожнага пакалення знойдзецца цікавы твор. Напрыклад, студэнтаў ці тых, хто калісьці праходзіў гэты этап, зацікавіць твор Людмілы Рублеўскай

«Жалезная кнопка». Аўтар паказвае нам звычайнае жыццё ў інтэрнаце дзяўчынкі Олі і яе суседкі Рыты, якую галоўная гераіня ахрысціла Жалезнай кнопкай. Канешне, твор адлюстроўвае крыху стэрэатыпны погляд на жаночае сяброўства, дзе абавязкова прысутнічае зайздрасць і падман, але гэта не псуе ўражанне ад усёй гісторыі. Апавяданне закранае важную і тонкую тэму першага кахання.

Таксама рамантычны настрой нававае твор Зіновія Прыгодзіча «Дзікая архідэя». На фоне яркіх і экзатычных кветак разгортаецца гісторыя кахання навуковага супрацоўніка Васіля Дзядзюлі і журналісткі Наталіі Кот. Лёгка і пяшчотная атмасфера прабуджае светлыя пачуцці ў душы кожнага.

Нечаканасцю і прыемным сюрпрызам для аматараў фантастычных гісторыі стане апавяданне Сяргея Белаёра «Лёд». Твор распавядае пра незвычайнае здарэнне на Міжнароднай касмічнай станцыі «Венецыя Катарына Дуглас Берні». Навукова-фантастычнае апавяданне з элементамі дэтэктыва зацікавіць нават тых, хто раней аддаваў перавагу іншым жанрам.

Кожны твор у выданні прыцягвае ўвагу і пакідае неадназначныя пачуцці, якія дапамагаюць лепш спазнаць сябе, паглядзець на сваё жыццё і на наваколны свет. Кніга расказвае нам пра адну з самых незразумелых з'яў — чалавечую душу. Не ўсе гісторыі тут заканчваюцца хэпі-эндам. Гэта прыводзіць чытача да думак пра справядлівасць, пра месца чалавека ў свеце, яго ролю і яго ўплыў на іншых. Апавяданне Алеся Бадака «Душа мая светлая» пакідае горкі смак распачы, а думкі галоўнага героя пра чалавецтва яшчэ доўга адгукаюцца ў сэрцы: «Вядома, ніводнае іншае стварэнне не валодае такім інтэлектам, як чалавек, але што даў гэты



інтэлект людзям? Прымусяў адмовіцца ад разважання новых войнаў, дапамог знайсці сродак ад усіх хвароб? Зрабіў нас больш добрымі, справядлівымі? А што ён даў не самім людзям, а планеце, на якой мы жывём? Хіба дзякуючы яму яна стала больш даўгавечнай, больш прыдатнай для пражывання ўсім яе насельнікам за выключэннем чалавека? Мы лічым сябе вянком прыроды, але за мільёны гадоў існавання чалавецтва не пазбавілася ні ад аднаго са сваіх смяротных грахоў».

Апавяданні выклікаюць супярэчлівыя пачуцці, але нікога не пакінуць абьякавым. Адзіны недахоп серыі ў тым, што пакуль яе можна набыць толькі ў інтэрнэт-краме выдавецтва «Аверсэв», але, магчыма, гэта праблема часова.

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА

Памяць і клопат

Летась у выдавецтва «Чатыры чвэрці» ў серыі «Малая радзіма. Барысаўскі раён» выйшла кніга Ліліяны Анцух пад назвай «Зембін». Выданне складаецца з кароткага экскурсу ў гісторыю, аповеда пра сучаснасць і жыццямісу жыхароў Зембіна, што ў Барысаўскім раёне. Старажытнае мястэчка, а сёння аграгарадок стаў героем апавяданняў аўтара і дырэктара выдавецтва невыпадкова: Ліліяна Фёдаруна нарадзілася на Барысаўшчыне; адну з кніг серыі разам з саўтаарамі Аляксандрам Бялябіным і Міхаілам Мацельскім прысвяціла роднаму кутку — аграгарадку Лошніца.

У напісанні публіцыстычнага твора Ліліяны Анцух дапамагалі разнастайныя дакументальныя і архіўныя крыніцы, навуковыя публікацыі, успаміны відэавочаў падзей, гутаркі з сучаснікамі... Без іх немагчыма ўявіць падобнае выданне, а гэтае, дарэчы, прымеркавана да мінулага Года міру і стваральнай працы.

Ідэю і мэту стварэння кнігі, і серыі ўвогуле, не давалася вышукваць паміж радкоў, яны не цыямныя: каб упэўнена ісці па жыцці і глядзець у будучыню, трэба ведаць сваё мінулае, а дамагчыся такога можна толькі праз затаванне, захаванне гісторыі ды вывучэнне фактаў. У гэтым выяўляецца ўвага да наваколнага свету, пашана да продкаў, жыццё якіх ва ўсе часы было нялёгкай. Колькі зведалі гора, з якімі цяжкасцямі сутыкаліся, якую нястачу адчувалі... І тышчэца гэта жыхароў любой вёскі на Беларусі. Чытаеш кнігу пра Зембін, і паўстаюць нібы знаёмыя гісторыі, успамінаюцца падобныя здарэнні, напрошваюцца параўнанні з іншымі паселішчамі.

Напэўна, дзе б мы ні знаходзіліся, у якую б эпоху ні жылі, нават непрацяглая вандроўка ў мінулае, зварот да

сваіх каранёў — нібы светлая сцяжынка да свайго дому. І крочыць па ёй тым, хто мае ў гэтым патрэбу, адно задавальненне. Аўтар не адчувае сябе адзінокай у справе захавання гістарычнай памяці Барысаўшчыны. Згадвае публіцыст тых, чыя дзейнасць у гэтым кірунку плённая. Увогуле, ролі асобы ў мінулым і сучасным жыцці краіны Ліліяны Анцух надае належную ўвагу. У прадмове піша: «На маю думку, у адраджэнні памяці любога, нават самага маленькага мястэчка адбываецца вялікую ролю асобы, якія яго любяць і вышукваюць новыя сведчанні аб развіцці яго духоўнай, матэрыяльнай культуры, занатоўваюць іх для будучых пакаленняў». Барысаўская зямля таксама нарадзіла ніяма любімых у свой край руліўцаў. Для іх малая радзіма, сапраўды, — не толькі месца з'яўлення на свет, але яшчэ і тая прастора, пра якую трэба заўсёды памятаць і клапаціцца. Спадзяюся, што дзякуючы гэтай кнізе пра Зембін шмат людзей пазнаёміцца і з яго ўраджэнцамі, і з тымі, каго лёс калісьці сюды прывёў. Спіс імёнаў, чые таленты праславілі Беларусь і ўзагадзілі сусветную культуру, дастаткова вялікі.



Тут нарадзіўся знакаміты дурэйскі паят Ізі Харыч, тут пакінула след у савецкі час вядомае мастачка Надзя Хадасевіч-Лежэ. Зембінцы гераічна абаранялі Радзіму ў гады Вялікай Айчыннай вайны, многія не вярнуліся з фронту, шмат хто загінуў у гета. Пасля вайны самааддана адраджалі гаспадарку. І сёння пад мірным небам ідзе будзённая праца, спяваюцца песні. Жыццё прыцягваецца...»

У кнізе, як належыць, змешчана вялікая колькасць цікавых фактаў пра паселішча і яго жыхароў. Зембін упершыню згадваецца ў летапісных крыніцах ажно ў 1526 годзе (хутка вялікая святочная дата). У свой час этнічная змена складу насельніцтва прывяла да перамены яго выгляду і самога Зембіна (раней на яго цэнтральнай гандлёвай плошчы стала царква, на яе месцы была ўзведзена

сінагога, а новая царква пабудавана збоку ад цэнтра — дзе цяпер знаходзіцца больш позні праваслаўны храм). Пасля вайны і да 1970-х гг. будынак шматпакутнага зембінскага касцёла выкарыстоўваўся як збожжасховішча, аднак, па сцвярджэнні аўтара, фрэскі на сценах тады яшчэ існавалі. У скляпеннях касцёла знаходзіліся пахаваныя шляхты Саковічаў, Храптовічаў і іншых асоб. Калі ж збожжасховішча перанеслі, вандалы ўсё разабавалі... Гэтыя факты змешчаны яшчэ ў ўдзячнасці і пісаньні шмат вестак для дапытлівага чытача: і апавед пра падзеі вайны 1812 года, і напамін пра палітычныя рэпрэсіі 1937-га, і пра старонкі гісторыі, звязаныя з акупацыйнай падчас Вялікай Айчыннай вайны, з існаваннем зембінскага гета... Даволі падрабязна Ліліяна Анцух расказвае пра жыццё сённяшняга аграгарадка, з павагай і ўдзячнасцю да яго насельнікаў. Падобныя раздзелы заўсёды меней інтрыгуюць, не так захапляюць чытача. Ды часам пра сучаснасць і пісаньні захаванай. Але тут аўтару ўдалося захаваць зададзены ў першай палове кнігі тэм, тыя ж спакой і разважлівасць апавядальніка, які з прыхільнасцю ставіцца да сваіх герояў, уважлівы да рознага кіталту з'яў і падзей.

Кніга «Зембін» Ліліяны Анцух адрасуецца ўсім, хто мае непасрэднае дачыненне да Зембіна, а таксама краязнаўцам, супрацоўнікам музеяў, экскурсаводам, бібліятэкарам, выкладчыкам вучэбных устаноў, настаўнікам сярэдніх школ.

Югенія ШЫЦЬКА



Яўген ХВАЛЕЙ

Мамін дзень

Мамін дзень — такі святочна-снежны...
З-за хмараў сонца воблікам тваім
Глядзіць, матуля родная, як некалі
Ты на мяне глядзела сярод лет і зім.

Я падрастаю, а ты ў жыцці старэла...
Юнак я — толькі што студэнт:
О, як ты вывучыць мяне хацела,
Сама гатовая разбіцца ўшчэнт...

Суседка ў вёсцы грошы пазычала —
Бы на дарогу іх давала мне.
Стаяў я каля мінскага вакзала
І думаў: «Хоць аддам я іх ці не?»

Не ўспей... Няма Паўліны, Ніны
Даўно на гэтай сходжанай зямлі...
Прад сонцам снежным —
Воблікам любімым —
Стаю, малюся: «Дзякуй, што жылі...»

Каля тваёй хаты

Памяці Зоі, маёй аднакурсніцы

Белая гартэнзія пад ясенем —
Светлы тварык аднакурсніцы.
Астры свецяць вачмі яснымі —
Погляд іх юнацка-ласкавы.

А вяргіня — кветка стройная —
Тваю постаць нагадала —
Як абняць імкнуўся, мройны я,
Ды адвагі не хапала...

Сэрца білася, як птушка ў клетцы,
Словы ўсе заледзянелі...
Ты цяпер — у гэтых кветках,
Я — какаханы без надзеі...

Аднакурсніцы

А.

Аднакурсніцы даўнія нашы,
Промня сонца вясновым вы рады.
Загараеце вы не на пляжы,
А ў гародчыку, полючы грады.

Маладоць адляцела, як мары,
І журбоціца ў выраі дзесьці.
А цвілі вы на семінарах,
Прыгажуні — вачэй не адвесеці...

Ах, пара непяўторная мая!
Аднакурсніцы — яблыні ў квецце...
Я адну з іх у думках вяртаю
З вясны той у сваё даўгалецце.

Як вясёлка, аздобіўшы свет,
Яна ў садзе стаіць, усміхаецца...
Дакрануўся — і з яблыні цвет
На ўспаміны мае асыпаецца...

Кветкі ля сметніка

Когда б вы знали, —
Из какого сора растут стихи...
Ганна Ахматава

Кветкі-парасончыкі ля сметніка —
І здалася, стала ўсё ружова —
Шэнчуца...
Загадкавая мова
У самое сэрца меціць.

Мілья, аб чым яны гадаюць
І паміж сабою размаўляюць?
«Лёс такі,
Што трэба жыць ля сметніка...
І дарыць яшчэ ўсім прыгажосць
Гэтак, як суродзічы у кветніку, —
Мо таксама ічсасце ў гэтым ёсць?»

Хайку — 23

* * *

студзень бялютка-пушысты снег
на галінках вішань купка зілёў
дрэва расцвіло зімовымі птушкамі

* * *

нібы праз сіта снег з неба
так ідзе грыбны дождж
пад снегам бачу баравікі

* * *

дрэвы пад выпаўшым снегам
нагадаюць срэбную казку
снежную фею дзяцінства

* * *

вы напэўна не чуеце
іграюць белыя арфы
вычварныя вербы пад снегам

* * *

белы снег на берагах
успамін нядаўняга лета
дзіўных рамонкаў дыван

* * *

золата сонца над срэбным снегам
возера нібыта мора
летні пляж у Еўпаторыі

* * *

залысіны снегу ў сакавіку
сонца над караваемі дрэвамі
твар вясны глядзіць на мяне



Людміла ВОРАНАВА

На сустрэчу з паэтам

Памяці Міколы Шабовіча

На сустрэчу з паэтам прыйдзіце!
Каб пачуць слова роднага звонкасць,
Як спявае пранізліва ў жыцце
Беларускіх прастораў старонка.

Як трыміць на галлі павуцінка,
Што забытала бабіна лета,
Як раса зіхаціць на травінках —
Назіраіце ўсё гэта з паэтам.

Як вяртаюцца ў думках аб маці
У сад дзяцінства даросляў дзеці,
Як ікона на покуці ў хаце
Ажывае святочна ў паэце...

На сустрэчу з паэтам прыходзьце!
Зліцца з чыстай сімфоніяй мовы,
Каб адчуць цеплыню, як ад сонца,
Ад Радзімы і роднага слова.

Вёскі апусцелыя

Вёскі, як бабулечкі,
З тварамі маркотнымі.
Вузенькія вулачкі
З хаткамі гаротнымі.

Вопратка няяркая,
Сціплыя ў паводзінах.
Дзе крумкач закаркае,
Там сцяжынка прайдзена.

Сонейка не радуе.
Стрэхі пачарнелы.
Не спявае радыё.
Вішні пераспелыя.

Лебяды — да пояса.
Плот зямельцы моліцца.
Не нальецца коласам
Поле за ваколіцай.

Голуб дзікі вухае.
Літа-меданосіца
У шкло галлём пастуквае,
Нібы ў хату просіцца...

Вёскі апусцелыя...
Выплакалі вочачкі
І бярозкі белыя,
І сыны і дочачкі...

Успаміны

Дакрануся дрыготкімі пальцамі
Да зжаўцелага фотаздымка,
Да вачэй і да ічкок з румянцамі,
Што фатаграф здымаў узімку.

Да куста, што пад снегам схованы,
І да ічырай тваёй усмешкі.
А ты помніш, гулялі ў хованкі,
У вайну, партызан і ў снежкі?

І паветра ўдыхну марознае,
Што давала нам столькі сілы.
Успаміны мае — пра рознае —
Зварухнуў фотаздымак мілы!

Снег-госць

Палова снежня, а снег, як госць,
Бывае зрэдку, таму жаданы.

Вільготны морак працяю наскрозь
Усё навокал, нат мур цагляны.

У задуменні і ты маўчыш,
Накрыты флэрам анабіёзу,
А вецер колкі пішчыць,
як мыш,
І наганяе на вочы слёзы.

Палоніць далеч цягучы зморк,
Як быццам хоча
памазаць дзёгцем
Уздоўж і ўпоперак кожны крок,
Што прыярушаны снегам-госцем.

Люты ціхенька брыдзе

Люты ўжо не той, што быў
У часы былыя.
Лютаець недзе ён згубіў,
Як гады — старыя.

Бела-чорнае крыло
Поле абдымае.
Сонца ў небе не відно,
Дым павіс над гаем.

Мінус — зранку, плюс — удзень,
Смужна і вільготна!
Люты ціхенька брыдзе
Па шляху самотны.



Васіль КАЗАЧОК

Ганчар

Было так і хай будзе так на век:
Зямля і Бог, як твор з тварцом, адзіны.
Бо створаны быў першы чалавек
З зямлі і са звычайнай шэрай гліны.

У Бога атрымаўшы ічодры дар,
Ад раницы да ночы несупынна,
Як Творца, завіхаецца ганчар:
Стварае цуды са звычайнай гліны.

Ля горна ён ічыруе да знямогі,
І праўду ішчучу вечнасці вятры:
«Абпальваюць гаршкі зусім не Богі —
Гартуюць у агні іх ганчары».

У чаканні зімы

Самота. На сыходзе лістапад.
Вятрыска-ліставей па вулках носіцца.
Бясконцы вечар —
ночы цёмнай брат —
У хату на начлег так рана просіцца!

Ткачыха восень пражу туманоў
На золаку вільготна-шэрым выснуе
І зацалуе галізму кустоў
Халоднымі нялюбымі вуснамі.

Вачэй не зводзіць яркіх зор гурма
На твары ночы месячнае, ціхае...

І што ні дзень саперніца зіма
Усё бліжэй у спіну грозна дыхае.

Марозец першы выбеліць траву
Мазкамі злёгка грубымі,
няўмелымі —
І лягучу сівізнай на галаву
Сняжынкі сарамлівыя, нясмелыя.

Паэзія

З усіх скарбаў душы,
Богам дадзеных людзям,
Як набат у цішы,
Нас паэзія будзіць.

Кіне выклік журбе
І натхніць нас нанова
У святой барацьбе
Паэтычнае слова.

Зберажэ, акрыліць,
Захіне ад напацыяў,
Будзе вечна служыць
Нам падковаю ічсасця.

Вясна

Снягі спльваюць.
Ярка ічодрывы сонца.
Зямля дасніла свой зімовы сон.
Вясна прастуе. Доўгі і бясконцы
Зімы панылай скончыўся палон.

Гукае штак на ліпе:
я вярнуўся!
З краін паўднёвых вам прынёс цяпло!
Ладуе для каханай мудры бусел
Каторы дзень утульнае жылло.
Пяшчотай лаічыць твары
цёплы вецер:
Ён з сонцам і вясною заадно.
І першым громам радасна прывеціць
Нябесаў прасвятлялае акно.

Кахаць жаданне распрамляе крылы,
Любіць жыццё, нібыта ўпершыню.
Тварыць дабро,
пакуль пульсуюць сілы,
На новую ўздымацца вышыню.



Марыя ШЫМУК

Каждою, што кожная варона сваё гняздо хваліць. А што ўжо кажа пра чалавека! Куды б ні занёс яго лёс, у вольную хвіліну ў салодкім сне ён бачыць родныя мясціны.

Памятаю, як вокам кінуць — роўнае поле. Зімою яно здавалася мне бязмежным ледзяным акіянам, які зіма засыпала снегам. Заплюшчыўшы вочы, уяўляў, што за далёмым снежным сумётам корнаецца белая мядзведзіца. А ў яе малыя мядзведзіняты, і яны тышчаюцца прысмакі ў мяккі і цёплы жывот маці. Калі ў небе пралятаў самалёт, то чакаў, што зараз высадзіцца загадкавы дэсант і адбудзецца нешта надзвычай цікавае.

Прыходзіла вясна, і мой акіян пачынаўся галаю вадою. Невялікія лагчыны, поўныя вады, блішчэлі на сонцы як казачныя люстэркі, што аднойчы неасцярожна выпусцілі зоркі. Калі наставаў час заходу сонца, люстэркі адлівалі залатым бляскам, а потым, прыхаваючы вогненныя промні да наступнага надвечорка, сцішваліся, перамяніваючыся з зорным небам. Раніцай над полем звінелі жаўрукі. Яны завісалі на нябачных нітачках у небе, мудрагеліста і празрыста вылівалі ў прастору гукі самай высокай ноты. Тады ўсё заціхала наўкол, і хацелася гаварыць шэптам, каб не парушыць першы санет вясны.

Падсыхала зямля, зніквалі паціху люстэркі вады. Жаўрукі распачылі новы клопат: высцілялі сухімі травінкамі гнёзды, хавваючы ад злога вока, каб нішто не перашкодзіла вывесці і прыстойна выгадаваць птушанят.

Так было і ў тую памятную вясну. Ужо на полі мёрна ракатаў трактар, роўна кладучы скібу за скібай вільготную зямлю. Як апавясціў хто тракоў. Хадзілі яны па свежай раллі няшпешна, смакуючы свой наезд. На агародзе бабуля Хрысціна па-гаспадарску ацэньвала ўсходы зімовай цыбулі, пяташкі, часнуку. Прыкідвала, дзе лепш пасеяць гуркі, а дзе пасадзіць капусту. Трабелкамі вычышчала пад кустамі і дрэвамі пачарнеае за зіму лісце. Заўважыла пад вішнямі маленькія расточки.

— Ге, тож, малеча, прагнуліся!

Яна размаўляла з імі як з жывымі істотамі. Шкадавала, што ўзышлі рана, што могуць загінуць нават ад неасцярожнага кроку чалавека.

Бабуля падказвала мне:

— Добра б было, унучак, перасадзіць іх. Праз які час будзе вішнёвы сад. То не чалавек, — працягвала яна, — што не вырасіць ніводнага дрэва. А калі зламаў хоць адно, то гэта ўродзіна. Не прывяздзі Бог.

Кволяы, як травнікі, расткі ўзышлі з вішань, што мінулым летам упалі з дрэўцаў. Жыццё хавалася ў кожнай костачцы. Цёплая зямля дала ім сілу, а сонечны прамень благаславіў на працяг жыцця свайго племя.

Сядзіба бабулі была апошняй у вясковым радзе хат. Паўтэктара дагледжанай зямлі далі прытулак хаце, раскошнаму двару і гаспадарчым пабудовам. Адразу ж за імі, на агародзе, пачынаўся сад. Сорак чатыры грушы і яблыні стаялі роўнымі радамі, лабеленыя вапнай, бы нявесты на выданні. Набухлі ружовыя

бутоны, зацягнутыя ліпкай смалюю. Пройдзе яшчэ некалькі дзён, і белыя пялёсткі ўсімхнуцца сонечнаму святлу трапяткой прыгажосцю.

Хату, двор і сад стварыў сваімі рукамі мой дзед Змітрок, які ўжо два гады адпачываў на пагосце. І цяпер бабуля, гаворачы з кожным дрэўцам, бачыла дзеда. Размову яна вяла нетаропка, у нечым пераконвала яго, з нечым пагаджалася. Урэшце, узгадніўшы ўсе пытанні, бралася за працу. Паміж сядзібай і калгасным полем была невялікая сцяга дзірвану, дзе мне падабалася бавіць вольны час.

Разам з бабуляй асцярожна падкапалі расткі, злілі рыдлёўкай верхні муражысты слой, узрыхлілі ўбітую глебу і далікатна перанеслі вішнёвых дзеткаў у пультыны кружкі.

— Адзін, два, — лічыў я, — дванаццаць!

— Так, дванаццаць, так, — пацвердзіла бабуля. — От, як вырастуць ды зацвітуць! Колькі прыгажосці будзе, а смакаты!

Цяпер маё жыццё напоўнілася новым сэнсам.

Прыемны клопат набыў я. Спачатку ўбіў калы і агародзіў вішнёвую школку. З раніцы бег да сваіх гадаванцаў. Паліваў іх вадою, адганяў далей курой і качак, каб не скывалі расткі. А малеча расла і расла.

У канцы жніўня прыехала мама. Выклаўшы гарадскія прысмакі і падарункі, пераапанулася ў квяцістую сукенку і босая накіравалася ў сад. Я глядзеў на яе далікатныя рукі і ногі, як у дзіцяці, і мне яе было шкада. Дзе там тое сонца ў горадзе? Такія высокія дамы ды шэры асфальт... Колькі цудоўных імгненняў прапусціла яна!

Адразу павяў маму, каб паказаць свае вішні. Яна пахваліла мяне і дадала, што я, мусіць, буду такі ж старанны і ў школе, бо ў гэтым верасні пайду ў першы клас.

З вечара я не мог доўга заснуць. Мне не тое, каб не хацелася ісці ў школу. Любіў я разглядаць каларовыя малюнкi ў кніжках, ведаў літары, але яны чамусьці не складаліся ў словы. Тады я сам выдумляў усялякія гісторыі да кожнага малюнка. Вечарам раскажваў іх бабулі, а яна казалла, што я прыдумаў лепей, чым там напісана. Але мне хацелася ведаць: а як жа напісана там.

Думкі мае круціліся так і сяк. А можа б, мама дазволіла мне хадзіць у школу тут, дзе жыве бабуля. Во як добра было б тады! І я заснуў са шчаслівага думкай, што выхад, нарэшце, знойдзены правільна. Раніцай я выказаў свой геніяльны праект дарослым. Бабуля ўзрадавалася:

— І мне было б вяселье. Ды які Алясь добры памочнік! Палову работы па гаспадарцы робіць. Праўда, школа далёкавата, за пяць кіламетраў, але ж у дрэннае надвор'е школьнікаў на заняткі падвозіць. Ну, а калі і дома застанецца...

Але мама сказала:

— Гэта не вучоба. Ды і тата чакае не дачакаецца цябе.

Тады я яшчэ не ведаў, што гэта было мае апошняе хвіліны бесклапотнага шчаслівага адпачынку ў родным кутку, дзе я, падобна вішнёвым расткам, набіраўся моцы.

Менавіта ў тую вясну і той дзень, калі мы дарылі жыццё вішнёваму садку, адбылося тое крушнае — Чарнобыль! Па радзё і ў газетах пісалі, што нічога страшнага не адбылося, што радыяцыя невялікая і няшкодная. Мы і жылі, як раней. Толькі ў роце быў прыемны металічны прысмак і калінікалі балела гажава. Але мала чаго яна бальіць?

Вішнёвыя ўнучкі

Апавяданне

Раніцай каля непрыкрытага калодзежа жанчыны пацягвалі носам і казалі:

— Нічым не пахне! А расце ўсё як на дражджах. Дрэнна толькі, што мужчын пазабіралі туды. Але ж гэта не вайна, даць Бог, усе абдызецца. Ды і трыццаць кіламетраў ад станцыі.

Вясна неяк непрыкметна перакацілася ў лета. Муражны луг, што быў непадалёку ад вёскі, пакрыўся пышным дываном траў і кветак. Яны, пасівелья ад нейкага налёту, стаялі сцішаныя, бы працятыя нейкім нябачным духам ліхадзея. Дзе-нідзе пераліталі з кветкі на кветку сонныя пчолы. Луг не звінелі спевамі птушак, а тыя рэдкія, што лёталі, былі празмерна заклапочаныя і не парухалі шкляной яго цішыні. Нейкая штучная немагача нацягала струною лягла над залёным дываном.

Мы елі летнія яблыкі, трохі выцершы іх аб крысо кашулі. Збіралі грыбы і ягады, з непрыкрытымі галавамі прыклялі на сонцы. У небе час ад часу лёталі і стралялі самалёты, пакідаючы за сабою празрыстыя шлейфы. Бы жывая, уздрыгвала і стагнала зямля. Раніцай на траве раса была не празрыстая, як заўсёды, а адсвечвала жоўтым адценнем. Насцярожаных вясцоўцаў супакойвалі тым, што недалёка было поле рапсу, і вецер занёс судзівы пылок.

Праз які дзень разам з маці сабралі вядро спелых вішань. Яны свяціліся бурштынавым. Раніцай я паліў свае дрэўцы, і, развітаўшыся з бабуляй і сябрамі, мы ўціснуліся ў маленькі аўтобус, што давязе да цягніка.

Па дарозе слупы пылу. Зачыненыя вокны не дапамагалі. Жанкі з кашамі і вёдрамі ехалі ў горад, каб выручыць грошы за яблыкі, вішні, агрэст. Калі трохі ўладкаваліся, гаворка зноў пайшла пра тое, што радыяцыя, калі і ёсць, то няшкодная. Што толькі панікеры ўцякаюць. Вунь каля клуба разбіваюць цэлую вуліцу для брагінцаў. Калі б нехта тут было жыць, то не рабілі б так.

Касірка з калгаснай канторы паведміла, што без няшчасця і шчасця мала. Дарогу, па якой мы едзем, хутка заасфальтуюць. Началяства высокае пачало ездзіць. Дык так не будзе, каб яно пыхляла ды траслося, як мы. Мы што, мы прывычныя. Гаварылі пра тое, што вырашчанае на агародзе ці ў садзе грэх аддаваць худобе. Няхай добрыя людзі з'ядуць. Аўтобус тым часам куляўся па каліянах разбітай ушчэнт дарогі. Духа-та і пыл густа віселі над галавамі пасажыраў.

Нарэшце аўтобус прывалокася на станцыю. Усе высціпаліся на пляцоўку. Пазнаць нас было цяжка, блішчэлі толькі вочы, а на валасах, тварох, адзенні — слой пылу. Знайшлі непадалёку калонку з вадою. Абрэслі крыху пылу, памылі твары, рукі, ногі і праз чыгуначныя рэйкі пайшлі на вакзал, куды праз якую гадзіну павінен падысці цягнік на Мінск.

У вагоне было шмат народу, але мы неяк уладкаваліся на мяккай лаўцы. Змораны, я хутка заснуў. І сінілася мне спелае жыгнёвае поле. Цяпер яно нагадала пясчаныя дзюны. Вецер, бы малады жарэбчык, скакаў па полі і хвостом калыхаў светла-жоўты дыван. А потым нетаропка вышлўў камбайн. А дзядзька камбайнер у моднай кепцы з вялікім казырком, што закрываў яго твар ажно да носа, сідзіць за штурвалам і кіруе гэткай грамадзінай.

Затым папылілі малюнкi блакітных хваль лёну. Мяккі вецер гладзіў пялёсткі, і яны шэптам перадавалі адзін аднаму пышчоту летняга дня, настоенага на квеценні рамонка і валочак. Было адчуванне шчымлывага суму ад пакінутага

кутка, няскончанай працы. Але ж хіба назаўсёды пакінуў я сваё поле, дрэўцы і бабулю? Мама кажа, што павучыся чвэрць, а потым зноў прыеду на канікулы. А бабуля Хрысціна не даць у крыўду мае вішні.

Тага сустрэў нас на вакзале. Падхапіў мяне на рукі:

— Як ты вырас, Алесік! Такі моцны, загарэлы!

Па дарозе я раскажваў яму пра свае дрэўцы.

Дома мама развязаала хусцінку, якой было завязана вядро:

— Глядзі, які чуд мой прывезлі!

Але тата вішні каштаваць не стаў, скажыць:

— Пачакаем да заўтра.

На наступны дзень ён насыпаў вішань у літровы слоік і паехаў на Камароўку. Вярнуўшыся адтуль, сказаў:

— Есці іх нельга.

Потым узяў вядро з вішнямі і высціпаў іх у сметніцу. Мы разгублена пазіралі з маці адно на аднаго. Нам было шкада ягад, якія мы збіралі, везлі так далёка! А што будзе з маім садком, бяскрайнім пакутным полем?

Тага пасадзіў мяне на калені і сказаў:

— Сыноч, тая зямля мёртвая, а тое, што расце на ёй, нясе заповоленую смерць!

З той пары прайшлі не месяцы, гады...

Я прыязджаю на дзень-другі ў свой мілы куток, дзіўлюся на свае вішні, якія цвітуць белай квеценню вясной і наліваюцца сокам у другой палове лета.

Яма ўжо тых мужчын, што рабілі дамавіну атамнаму монстру. Раз'ехаліся па свеце жыхары вёскі, стаяць іх паабіваўныя хаты на хворай, атручанай зямлі. Бабуля Хрысціна жыве ў сваёй хаце. Нікуды ехаць яна не хоча. Я разумю яе і думаю, дзе брэй яна сілы, каб заставацца тут.

Вось і гэтай вясной прыехаў на кароткі час. Углядаючы ў дрэўцы, мне здаецца, што яны ненатуральна растуць, як грыбы без грыбніцы. Неспакойна на сэрцы. Ды раптам заўважваю, што пад маімі вішнямі прабіліся маленькія расткі. Бы цёплы прамень працяў маю самотную душу.

— Дзетка, вішнёвыя дзетка! Зараз я перасаджу вас у мяккую глебу...

Але супярэчлівая думка супыніла мяне: «Ці добра я раблю, зноў працягваючы жыццё на сасмяглай зямлі?»

Успомніў бальнічную палату і тых знявечаных дзіцяці, што так цягнуліся да жыцця. Адклаў рыдлёўку, мусіць, лепей не садзіць, не!

На зыходзе дня выйшаў у сад. Удалечыні, там, дзе сонца ўкарохвала свае промні, дагараў дзень. Пёрыстыя аблікі ўсцілілі неба бельмі разводамі. Вецер змеў іх у кучу і рассяў іх за шчарбатымі зубцамі лесу. У небе загараліся крышталёныя зоркі. Я ўгледзеўся ў неба і пазнаў сваіх старых знаёмых. Чыста вымытыя, яны свяціліся зіхатлівай трапяткой прыгажосцю. Мне падалося, што яны таксама пазналі мяне і, як і тады, у дзяцінстве, хітравата пераміргнуліся са мною.

З полая дыхнула свежай раллёю. Вось-вось зацвітуць сады. Падумаў: «Няўжо ўсё гэта згіне, зарасце бильнягом, здзічалай травіно? Не, яно вечна! Як вечныя зоркі, што сцерагуць жыццё маёй Зямлі, зямлі майго дзеда, бабулі, маці. Я адказны за гэты дзівоныя куткі зямлі. Можна, жыццё набудзе іншую форму, іншы змест, але яно вечнае. Бо вечнае — толькі жывое. А калі яго няма, усё астатняе губляе сэнс».

Раніцаю я ўзяў рыдлёўку і перасадзіў вішнёвых унучак у пультыну, вільготную зямлю.

Да 90-годдзя Саюза пісьменнікаў Беларусі

Што непакоіла рэдакцыі часопісаў і газеты?..

У Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь захоўваюцца самыя розныя матэрыялы, звязаныя з працай беларускага пісьменніцтва, працай рэдакцый літаратурна-мастацкіх перыядычных выданняў. Сярод іншых документаў — і ліст першага намесніка старшыні Праўлення Саюза пісьменнікаў БССР Івана Шамякіна і сакратара партбюро пісьменніцкай арганізацыі Аляксея Кулакоўскага, адрасаваны сакратару ЦК КПБ Аляксандру Трыфанавічу Кузьміну. Ліст датаваны 6 ліпеня 1971 года...

Што ж прымусіла вядомых пісьменнікаў, аўтарытэтных кіраўнікоў Саюза патрывожыць высокага партыйнага чыноўніка?.. Чытаем у звароце з Саюза пісьменнікаў: «На з'ездзе Саюза пісьменнікаў Беларусі і на апошніх партыйных сходах выказваліся просьбы аб тым, каб у бліжэйшыя часы вырашыць найбольш важныя пытанні, звязаныя з работай нашых часопісаў і газеты «Літаратура і мастацтва». Выступалі з такімі просьбамі рэдактары часопісаў, рэдактар і супрацоўнікі газеты «Літаратура і мастацтва», члены Прэзідыума і партбюро СП БССР...»

Якія ж пытанні стрымлівалі актыўнасці рэдакцыйных калектываў?

«...Вельмі неабходна ўзнавіць у часопісах і ў газеце «Літаратура і мастацтва» ранейшыя ліміты камандзіровачных сродкаў, каб рэдакцыі мелі магчымасць пасылаць сваіх супрацоўнікаў у камандзіроўкі для арганізацыі патрэбных матэрыялаў. Цяпер супрацоўнікі рэдакцый, як правіла, звяртаюцца ў Саюз пісьменнікаў з просьбай выдаць ім службовыя камандзіроўкі для арганізацыі рэдакцыйных матэрыялаў за кошт лімітных сродкаў Праўлення Саюза пісьменнікаў. Але ў Саюзе камандзіровачныя сродкі даволі абмежаваныя і разлічаны толькі на патрэбы апарата Праўлення...»

Другі клопат: «...цяжка ўмовы работы ў часопісе «Маладосць». Там астатліся тры штаты, якія былі ўведзены ў 1953 годзе. Да гэтага часу там няма аддзела крытыкі, стыльрэдактара. Акрамя таго, у «Маладосці» намянога меншы ў параўнанні з іншымі часопісамі ганарар...»

Наступная праблема: «У часопісе «Беларусь» да гэтага часу няма намесніка рэдактара. Цяжка ў іх і з памяшканнем, вельмі цесна, нязручна размяшчацца ўсяму штату ў чатырох маленькіх пакойчыках...»

А што непакоіла ў дачыненні да штотыднёвіка: «...У газеце «Літаратура і мастацтва» зусім нізкі ганарар. Гэта адбываецца на якасці матэрыялаў, перашкаджае згуртаваць вакол газеты кваліфікаваных, аўтарытэтных, цікавых аўтараў...»

Іван Шамякіна, Аляксея Кулакоўскага падсумоўваюць: «Вось, калі падаваць коротка, асноўная частка тых пытанняў нашага друку, якія патрабуюць вырашэння,

некаторыя — неадкладнага, некаторыя паступовага, але грунтоўнага.

Па даручэнні Прэзідыума Саюза пісьменнікаў БССР і партбюро, мы просім Вас, паважаны Аляксандр Трыфанавіч, зрабіць усё неабходнае для таго, каб гэтыя справядлівыя просьбы і патрабаванні пісьменніцкай грамадскасці былі ажыццэўлены».

Аляксандр Трыфанавіч накладвае рэзалюцыю: «...Вывучыце пытанне і па ўсіх яго пунктах вынесці прапановы. Зыходзьце з патрэбы станюўчага рашэння праблем». Слова «станюўчага» сакратар ЦК падкрэсліў. Рэзалюцыя была адрасавана таварышам С. Паўлаву і С. Марцэлеву.



Вопытныя партыйныя кіраўнікі зрабілі запыт у Дзяржкамдрук. І праз некаторы час атрымалі адказ яго старшыні — Рыгора Канавалава... Вось як старшыня Дзяржаўнага камітэта Савета Міністраў БССР па друку патлумачыў напружаную сітуацыю: «...Камандзіровачныя затраты рэдакцыям газеты «Літаратура і мастацтва» і часопісаў «Польмя», «Беларусь» і «Нёман» ў 1971 годзе былі скарачаны ў сувязі з агульным скарачэннем адміністрацыйна-кіраўніцкіх затрат.

Варта, аднак, заўважыць, што сродкі на камандзіровачныя затраты ўказаным рэдакцыям былі пакінуты на ўзроўні фактычных затрат на гэтыя мэты, здзейсненыя ў 1970 годзе. У мінулым годзе амаль па ўсіх рэдакцыях была эканомія запланаваных камандзіровачных сродкаў.

Пытанне пра памер камандзіровачных сродкаў для рэдакцый літаратурных часопісаў і газеты «ЛіМ» на 1972 год будзе вырашана пры зацвярджэнні ўсіх бюджэтных сродкаў па будучы год. Будзе ўлічана па магчымасці просьба СП БССР...» Што да астатніх пытанняў, то кіраўнік Дзяржкамдруку выказаўся наступным

чынам: «...2. Пытанні павелічэння аўтарскага ганарару для ўказаных вышэй выданняў, а таксама ўвядзенне ў штаты рэдакцый новых адзінак адносіцца да кампэтэнцыі дырэктарскіх органаў.

3. Выдавецтва «Польмя», у якое ўваходзяць рэдакцыі газеты «Літаратура і мастацтва» і часопісаў «Беларусь», «Польмя» і «Нёман», даручана аказаць гэтым рэдакцыям магчымую гаспадарчую дапамогу.

4. У сувязі з крытычнымі заўвагамі СП БССР па якасці паліграфічнага выканання ўказаных літаратурных выданняў Галоўпаліграфпраму Дзяржаўнага друку БССР даручана зрабіць адпаведнае заключэнне па якасці друку і паведаміць пра яго кіраўніцтву друкарні выдавецтва ЦК КПБ, дзе гэтыя выданні друкуюцца».

Хто ж тая «дырэктарскія органы», улада ў якой большая, чым у міністэрства і ЦК партыі?.. На гэтае пытанне мы атрымаем адказ з тлумачальнай запіскі намесніка загадчыка аддзела прапаганды і агітацыі ЦК КП Беларусі Аркадзя Тоўсціка (1925—2009), які ў 1973—1986 гг. сам будзе займаць пасаду галоўнага рэдактара партыйнай штотыднёвай газеты «Звязда». Спачатку ў сваіх тлумачэннях А. Т. Кузьміну ён дадае аптымізму: «...пытанне аб некаторым павелічэнні памеру камандзіровачных сродкаў для літаратурных часопісаў і газеты «ЛіМ» будзе вырашана пры зацвярджэнні ўсіх бюджэтных затрат на 1972 год. А ўжо далей — усё болей проста і зразумела: «Што датычыць павелічэння аўтарскага ганарару і штатнага складу рэдакцый, то гэтае пытанне ў дадзены момант вырашыць немагчыма, паколькі пастановай ЦК КПСС за 1966 год вызначаны памеры ганарару і колькасць супрацоўнікаў па кожнай катэгорыі выданняў. Акрамя таго, у бягучым годзе прынята рашэнне ЦК КПСС, згодна з якім забараняецца ўваходзіць у ЦК КПСС з хадайніцтвам аб павелічэнні аб'ёмаў выданняў, ганарару і штатнага складу рэдакцый.

Таксама няма магчымасці зараз выдзеліць дадатковыя некалькі пакояў рэдакцыі часопіса «Беларусь». Гэтае пытанне можа быць вырашана з уводам Дома кнігі, зыканэнне будаўніцтва якога запланавана на каец наступнага года...»

Запіска Аркадзя Апанасавіча, па вялікім рахунку, аптымізму нікому не дадала, хіба што была пастаўлена «кропка». Дарэчы, запіска як падсумоўванне справы, распечатаная жывённым лістом Шамякіна і Кулакоўскага, датавана 14 кастрычніка 1971 года... І канцоўка ў яе наступная: «Т. Шамякіну І. П. і Кулакоўскаму А. М. аб разглядзе запіскі паведамаена». Лаканічна, адным словам...

Касусь ЛЕШНІЦА,
Вячаслаў СЕЛЯМЕНЕЎ

Год Керыма Курбаняпесава

Сярод знаных у савецкі час паэтаў усеі шматнацыянальнай прасторы ССРС народны паэт Туркменскай ССР Керым Курбаняпесаў (1929—1988) займаў далёка не апошняе месца. Спрыялі гэтаму і яго шматлікія публікацыі ва ўсесаюзным літаратурна-мастацкім перыядычным друку, а таксама кнігі вершаў і паэм, якія выходзілі ў «Советском писателе», «Художественной литературе» — на той час самых аўтарытэтных кніжных выдавецтвах.

Нарадзіўся Керым Курбаняпесаў 18 кастрычніка 1929 года ў аўле Першы Геок-Тэпэ Геок-Тэпінскага раёна. Гэта — за сорак пяць кіламетраў ад Ашхабада. Паселішча пабудавана вакол былой крэпасці туркмен, якая таксама наліла назву Геок-Тэпэ.

Бацька Керыма загінуў на фронце ў 1942 годзе. У сям'і было шмат дзяцей. Фактычна ў трынаццаці гадоў, маючы за спінай чатырох малодшых братоў і сябр, Керым становіцца галоўным у сям'і. Працаваў будучы паэт у калгасе, пасля — у раённай бібліятэцы. Будаваў Тэджэнскае вадасховішча...

Яшчэ ў 1940 годзе вершы Керыма Курбаняпесава змяшчаюцца ў друку. Спачатку — у раённай газеце, затым —

у рэспубліканскіх перыядычных выданнях. У тым ліку — і ў сатырычным часопісе «Токмак». У 1949 годзе маскоўскі часопіс «Смена» ў перакладзе на рускую мову надрукаваў верш маладога творцы «Дзяўчына з калгаса».

Першы паэтычны зборнік — «Крыніца майёй сілы» — Керым Курбаняпесаў выдаў у 1951 годзе. Тады літаратар праходзіў тэрміновую службу ў Адэсе. Па просьбе Саюза пісьменнікаў Туркменскай ССР паэта пераводзяць у Ашхабад. Мне давялося быць знаёмым з беларусам — ваенным журналістам Дзмітрыем Псіляковым (дарэчы, у 1980—1990-я гады ён жыў у Мінску), які сутыкнуўся з Керымам у час вайсковай службы і пасля пасябраваў з туркменскім паэтам на ўсё жыццё. Наш зямляк раскаваў, якой надзвычайнай павагай карыстаўся Керым Курбаняпесаў у туркменскіх чытачоў любога ўзросту. Праніклівыя лірычныя вершы, грамадзянская патрыятычная паэзія, творы, якія раскрывалі самыя розныя сацыяльныя, побытавыя з'явы жыцця, былі скіраваны на ўзвышэнне чалавека, на яго духоўнае і маральнае развіццё.

Адна за адной выходзілі кнігі Керыма Курбаняпесава — «Спаборніцтва», «Жыццё», «Зямля», «Карэнні», «Чарыяр — дэхканскі сын», «Вернасць», «Дзед

Таймаз», «Горкія дні, салодкі дым», «Дзель дабрыні», «Бацька і сын»... Добрымі словамі на творчыя здзяйсненні Керыма Курбаняпесава адгукнуліся Герой Сацыялістычнай Працы, народны пісьменнік Туркменскай ССР Берды Кербабаяў, славеты кіргіскі і савецкі празаік, класік сусветнай прозы Чынгіз Айтматаў. Вось якія словы Берды Мурадавіча Кербабаява пра свайго малодшага таварыша па пярэ захаваліся ў гісторыі: «...Ёсць у нас Керым, яго трэба ведаць, — гэта вялікі паэт, ён спалучае ў сабе мудрасць, захаваную стагоддзямі, і тое, што яшчэ толькі прыйдзе да нас у будучыні. Гэты паэт на перакрываўні ўсіх трох часін».

Керыму Курбаняпесава было прысвоена званне народнага паэта Туркменскай ССР, ён стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Туркменскай ССР імя Махтумкулі. Некаторы час быў галоўным рэдактарам часопіса «Савет эдэбіята» (галоўны туркменскі літаратурна-мастацкі часопіс; цяпер выходзіць пад назвай «Каракум»). А таксама працаваў у Саюзе пісьменнікаў Туркменскай ССР.

Сёння на Алеі Натхнення туркменскай сталіцы ў гонар паэта пастаўлены вялікі бронзавы бюст... Вершы Керыма Курбаняпесава і цяпер чытаюць новыя пакаленні туркменскіх юнакоў і дзяўчат.

Чытаюць у наш няпросты для мастацкай літаратуры час.

Керым Курбаняпесаў, які пайшоў з жыцця вельмі рана — 1 верасня 1988 года, добра ведаў беларускую літаратуру, дакладней — беларускую паэзію. У хатняй бібліятэцы легендарнага туркменскага мастака слова былі вершаваным зборнікі Якуба Коласа, Янкі Купалы, Максіма Багдановіча, Максіма Танка, Пімена Панчанкі і іншых беларускіх літаратараў. Ведаю, што ў розныя гады з народным песьняром Туркменістана сустракаліся Ніл Гілевіч, Пімен Панчанка, Аляксей Жук, Аляксей Емяльянаў, Мікола Каліноўчыч... Вядомыя лісты Керыма-ага да беларускіх пісьменнікаў — Максіма Танка, Алеся Жука, Міколы Каліноўчыча... У першай палове 1990-х гадоў у Мінску пабачыў свет калектывны зборнік твораў сучасных туркменскіх паэтаў. Сярод іншых вялікай падборкай у перакладзе на беларускую мову былі прадстаўлены і вершы Керыма Курбаняпесава ў перакладзе Васіля Жуковіча... Можа быць, маючы такую гісторыю паяднання з Беларуссю вялікага, сапраўднага паэта, варта было б выдаць і яго асобную беларускую кнігу? Уз'яўне, што зацікаўлены перакладчыкі яго філасофскіх і разам з тым вельмі жыццёвых вершаў, несумнення, знойдуцца.

Аляксей КАРЛЮКЕВІЧ

Дзеля шчасця людскога

Талент вядомага заходнебеларускага паэта-рэвалюцыянера быў высока адзначаны народнымі пісьменнікамі Беларусі Янкам Брылём, Максімам Танкам, Аркадзем Куляшовым, расійскім пісьменнікам Канстанцінам Сіманавым і інш. За яго плагчыма — 33 гады нялёгкага жыцця. А 8 лютага гэтага года спаўняецца 110 гадоў з дня нараджэння.



Дом Валянціна Таўлая.

Памяць пра яго займае асобнае месца ў культурнай прасторы горада Ліда і раёна. У Лідзе ён вучыўся ў школе, напісаў першы верш на польскай мове «Верабейкі». З пачатку кастрычніка 1939 да 22 чэрвеня 1941 года працаваў у рэдакцыі лідскай газеты «Уперад». З Лідчынай Валянціна Паўлавіча звязвае арганізацыя сустрэчы з кандыдатам у дэпутаты Вярхоўнага савета БССР па Лідска-Слабадской акрузе, народным паэтам Беларусі Янкам Купалам. У гэтым горадзе жыў яго бацька Павел Дзямянавіч, матчына Сцепаніда Паўлаўна, брат Аляксандр, сястра Ніна. У Лідзе быў пазбавлены волі: разам з роднымі трапіў у фашысцкую турму.

Бясспрэчна, ушанаваннем творчай і жыццёвай дзейнасці паэта-рэвалюцыянера займаліся і ў іншых музеях Гродзеншчыны. У Слоніме — у раённым краязнаўчым музеі імя І. І. Стаброўскага і раённай бібліятэцы імя Якуба Коласа, у Баранавічах — у краязнаўчым музеі, цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя В. П. Таўлая, сярэдняй школе № 4. Гэтыя ўстановы захоўваюць у сваіх фондах некаторыя матэрыялы пра яго. Да 2008 года на Слонімішчыне працавала Вялікаракоўская бібліятэка імя Янкі Купалы, у якой быў сабраны багаты матэрыял пра жыццё і творчую дзейнасць Валянціна Таўлая.

Аб стварэнні асобнага музея ў Лідзе пачалі гаварыць яшчэ ў чэрвені 1989 года, а зборам звестак займаліся з 1964-га. У фондах захоўваюцца лісты-звароты тагачаснага дырэктара Мікалая Іванова. Адзін з іх — на імя старшыні выканкама Лідскага гарадскога савета дэпутатаў працоўных А. С. Сямёнава, у якім ён хадайнічае аб усталяванні мемарыяльнай дошкі на будынку, дзе жыў паэт. Падобны ліст накіраваны ўдаве Лідзі Таўлай у рэдакцыю часопіса «Маладоцц», у якім, апроч намаганняў адкрыць дошку, просіць паспрыяць у выданні поўнага збору твораў, а таксама ў перавыданні

кнігі за 1961 год. Нагадваў і аб звароце ў Гродзенскі музей, каб адтуль далі экспанаты.

2010 год для дома, дзе жыў паэт, стаў вырасшальным: 22 верасня адбылося ўрачыстае адкрыццё літаратурнага аддзела Лідскага гісторыка-мастацкага музея з экспазіцыямі і мемарыяльным пакоем паэта. Яго называюць Домам Валянціна Таўлая. Ужо даволі значны плён праведзенай працы быў змешчаны ў выданнях як мясцовага, так і рэспубліканскага друку. У зборніку «Ад лідскіх муроў» надрукаваны ўспаміны сястры паэта Ніны Таўлай-Радзюкевіч «Раны сэрца майго».

Па ўспамінах Ніны Таўлай, супрацоўнікі рэканструявалі пакой, у якім працаваў паэт. Мэбля — стол з друкаркай, крэсла-гушчалка, шафа, этажэрка з кнігамі таго часу — усё гэта прыцягвае наведвальнікаў. Ёсць і сцізорык, прыложкавая тумбачка, перададзеныя Мікалаем Грабёнкіным — сынам камандзіра партызанскага атрада асабага прызначэння «Буравеснік» Мікалая Іванавіча Грабёнкіна. Па звестках, былі падараваны Таўлаем. Шэраг фотаздымкаў, копіі рукапісаў, лідская газета «Уперад» за перадаваены час дапамагаюць акончыць і мінулае.

8 лютага 2014 года была арганізавана ўрачыстасць да 100-годдзя з дня нараджэння Валянціна Таўлая,

у якой прынялі ўдзел дачка паэта Галіна, яго сваякі. Былі адкрыты мемарыяльныя дошкі работы лідскага скульптара Рычарда Грушы на будынках рэдакцыі «Лідскай газеты» і літаратурнага аддзела, а таксама здзейснена экскурсія па аб'ектах горада, якія звязаны з жыццём і творчай дзейнасцю паэта «Шляхам Валянціна Таўлая», адбылася прэзентацыя кнігі «Этапы жыццёвых дарог» Анастасіі Каладзьянчай — навуковага супрацоўніка Лідскага гісторыка-мастацкага музея.

Аднак час не стаіць на месцы. У 2019 годзе быў распрацаваны інсценіраваны апавед «У Таўлая пачынаем». Падчас інсценіроўкі наведвальнікі бачылі трапляюць у 1939—1941 гады, у жылы пакой паэта. Паколькі вучэбная праграма не згадвае творчасць Валянціна Таўлая, супрацоўнікі музея гэтыя веды для іх узнаўляюць. У квэст-гульні знаёмяцца з прадметамі ў мемарыяльным пакоі, у ролі газетчыкаў ствараюць макет газеты «Уперад» і інш. Незвычайнай архітэктурнай аздобай з'яўляецца металічная лесвіца, якая вядзе на другі паверх і налічвае на пад'ём і спуск 32 прыступкі. Паводле іх вучні-пачаткоўцы развучваюць беларускі алфавіт. Для прыездных пісьменнікаў-гасцей парэнчы служаць месцам размяшчэння сімвалічных бірак з аўтографамі.

17 верасня 2020 года Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка згадаў: «Мы памятаем тую жорсткасць, з якой было задушана Скідзельскае паўстанне, калі польскія жандары рэзалі ўсіх запар, не шкадуючы старых, жанчын і дзяцей. Памятаем дзікія катаванні, якім падвяргаліся вязні канцлагера Бяроза-Картузская. І будзем памятаць герояў, якія сталі сімваламі народнага супраціўлення ў Заходняй Беларусі: Сяргея Прытыцкага, Веру Харужую, дзедка Талаша, Кірыла Арлоўскага, Станіслава Ваўпшасавы і іншых нашых землякоў. Мы і сёння бачым сілу і веліч непакоранага беларускага духу ў творчасці Максіма Танка, Валянціна Таўлая, Максіма Сеўрука, Рыгора Шырмы і многіх іншых. Бачым, адчуваем і памятаем...»

Памятаем і верым у тое, што справа, за якую аддаў сваё жыццё паэт-рэвалюцыянер Валянцін Таўлай, будзе і далей жыць у нашых сэрцах.

Алесь ХІТРУН,
навуковы супрацоўнік
Лідскага гісторыка-мастацкага музея

Пад пытаннем

Памятныя даты заахочваюць больш пільна прыгледзецца да жыццёва-спадчыннага эпізодаў і творчай спадчыны прызнаных майстроў піра. 155-годдзе Ядвігіна Ш. (1869—1922) стала добрай падставай праіснаваць архіўнымі шляхамі, актуалізаваць ранейшыя дакументальныя здымкі.

Факталагічна спраўджаная біяграфія аўтара першага беларускага рамана фіксавалася не адразу. Працяглы час годам яго нараджэння лічыўся 1868-ы. Не выпадкова ў 1978 г. — да меркаванага юбілею — у гарадскім пасёлку Радашковічы Маладзечанскага раёна Мінскай вобласці быў устаноўлены валун з памятнай шыльдай: «У Радашковічах у 1891 — 1897 г. г. жыў і працаваў памочнікам аптэкара вядомы беларускі пісьменнік, адзін з пачынальнікаў нацыянальнай мастацкай прозы Ядвігін Ш. (Антон Іванавіч Лявіцкі 1868—1922 г.)».

На ўрачыстасці прысутнічалі Уладзімір Караткевіч, Адам Мальдзіс, Яўген Каршукіў, Генадзь Кахановіч, а таксама Іван Чыгрын, укладальнік кнігі «Ядвігін Ш. Выбраныя творы» (Мінск, 1976), першага найбольш поўнага выдання творчай спадчыны пісьменніка. Пра гэтую падзею ёсць некаторыя зацемкі літаратуразнаўцаў ў яго персанальным фондзе, што захоўваецца ў Цэнтральнай навуковай бібліятэцы імя Якуба Коласа НАН Беларусі (ЦНБ НАН Беларусі).

У акадэмічнай кніжніцы зберагаецца некалькі лістоў Ванды Лёсік (Лявіцкай) 1962 — 1964 гг., адрасаваных Юльяну Пшыркову, загадчыку сектара рукапісаў і выданняў Інстытута літаратуры

імя Янкі Купалы. Адрасантка з пасёлка Татарка Стаўрапольскага краю адказвала на пытанні мінскага даследчыка, у тым ліку датычныя жыццяпісу яе бацькі — Ядвігіна Ш.

Слядамі знічак

У адной з карэспандэнцый Ванда Антонаўна наракала на тое, што ніякіх дакументаў, рукапісаў пісьменніка не захавалася: «Занадта шмат пературбацый выпала на долю сям'і Лявіцкага, каб можна было гэта захаваць». Пры гэтым падказвала кірунак пошуку, для яе асабіста адкрыты падчас візіту ў Мінск: «У 1959 г. Вл. Фр. Луцэвіч сказала, што ў яе ёсць фатаграфія майго бацькі, але яна недзе заложана дома. Звярніцеся да таго, хто разбіраў пасля яе смерці паперы і фатаграфіі дома. Сёстры Купалы — Марыя і Леакадзія — зналі майго бацьку, пазнаюць і па картачцы».

Чаму гаворка зайшла менавіта пра класіка беларускай літаратуры і яго блізкіх? Ядвігін Ш. адыграў не апошняю ролю ў творчым лёсе Янкі Купалы, быў адным з першых рэцэнзентаў зборніка «Жалейка» (Пецяярбург, 1908). Знакаміты паэт — хросны бацька дзяцей Ванды і Язэпа Лёсікаў...

Запыт у пошуках названага рарытэта ў Дзяржаўны літаратурны музей Янкі Купалы станоўчых вынікаў не даў. Але пры гэтым выветлілася, што ў фондах Дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва захоўваецца здымак, які працяглы час зберагаўся ў нашчадкаў Максіма Гарэцкага ў Ленінградзе. Ліст Галіны Гарэцкай з Санкт-Пецяярбурга ад 5 лістапада 1998 г., адрасаваны ў Аб'яднанне дзяржаўных літаратурных музеяў Рэспублікі Беларусь на

імя Зінаіды Кучар, да якога ён быў прыкладзены, сітуацыя не праясніў. На адвароце ёсць подпіс: «Семья Левицких. Ал-др (Ядвігін Ш. — псевдоним)».

Меркаванні архівістаў адносна праўдзівасці ідэнтыфікацыі разыходзяцца, патрэбна дадатковая экспертыза. Сама наяўнасць гэтага здымка ў сямейным зборы пісьменніка, яго захаванасць на суперак неспрыяльным умовам гавораць на карысць значнасці дакумента. Магчыма, знаёмства з ім шырокай аўдыторыі падкажа новыя шляхі праўдзівага ўзнаўлення аднаго з эпізодаў беларускай гісторыі.

Архіўны напрамак

Фарміраванне фонда № 7 «Гарэцкі Максім Іванавіч» пачалося ў 1972 годзе, калі нашчадкі пісьменніка перадалі частку сямейнага збору ў Фундаментальную бібліятэку імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР (53 адзіны захоўвання за 1905—1935 гг.). Сярод асноўных груп дакументаў былі і матэрыялы біяграфічнага, асабістага характару, у іх ліку адзін здымак М. Гарэцкага з жонкай і дзецьмі (1923 год).

Новае паступленне ў сфарміраваны фонд адбылося ў 1977 г. (66 адзінак). Нешматлікая калекцыя візуальных матэрыялаў папоўнілася фотакопіямі з арыгіналаў 1911—1935 гг.: М. Гарэцкі з маці і братамі, педагогі і навучэнцы Віленскай беларускай гімназіі, сям'я С. Рак-Міхайлоўскага і інш. У 2009 г. персанальны фонд пісьменніка ў ЦНБ НАН Беларусі павялічыўся на 31 адзінку за кошт фотакопій творчых дакументаў 1913—1930 гг.

У пачатку 2000-х сфарміраваўся фонд № 426 «Гарэцкі Максім Іванавіч» ў Беларускім дзяржаўным архіве-музеі літаратуры



Імаверны здымак сям'і Лявіцкіх (пісьменніка Ядвігіна Ш.). Пачатак ХХ ст.

і мастацтва (БДАМЛМ). Пры наяўнасці асобных гарэцказнаўчых калекцый у некалькіх установах краіны сёння можна весці гаворку пра ўключанасць архіўных дакументаў манааўтарскай тэматыкі ў практыку захавання і экспанавання розных культурных праектаў па зберажэнні нацыянальнай спадчыны.

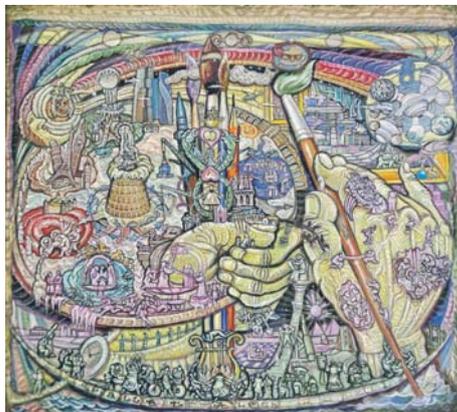
Такім чынам, здымак з фондаў БДАМЛМ з імавернай сям'ёй Ядвігіна Ш. паграпалява ўжо існуючую сістэму архіўных збораў. Яго публікацыя заклікана актывізаваць даследчыкую працую, падключыць да яе зўрыстычны чытацкі пошук.

Мікола ТРУС,
кандыдат філалагічных навук
Фота з фондаў БДАМЛМ

Прыцягальнасць супрэматызму

Насуперак рэалізму

Экспазіцыя «Эсперыментальны кантакт» у адной з залаў Палаца мастацтваў прысвечана памяці беларускага мастака-эксперыментара Алеся Родзіна (1947—2022). Яе куратарам выступае Зміцер Юркевіч, сябар і папечнік творцы па арганізацыі творчых фестываляў.



Алеся Родзіна «Мая палітра».

Алеся Родзіна нарадзіўся ў Баранавічах. Вучыўся ў мастацкай студыі В. Вярсоцкага і мастацкай школе № 1. Працягваў вучобу ў Беларускам дзяржаўным тэатральна-мастацкім інстытуце ў Івана Ахрэмчыка, Натана Воранава, Хаіма Ліўшыца. Здавалася ё, традыцыйная беларуская адукацыя... Аднак на працягу ўсяго жыцця творца ішоў насуперак рэалістычнаму адлюстраванню рэчаіснасці. Першая персанальная выстаўка Алеся Родзіна адбылася ў 1971 годзе. З таго часу ён зладзіў больш за 40 персанальных праектаў, напоўненых палотнамі буйнога памеру. Некаторыя дасягаюць шасці метраў у даўжыню і двух у вышыню. І кожнае выяўляе складаны свет, у якім знаходзіцца месца і вобразам, знакам, сімвалам будзённасці, звычайнага жыцця, і дзіўным героям, іншаземным прыкметам, нечалавечым пачуццям. Са шматлікіх дробязей і дэталей вырастаюць складаныя сюжэты, інтэрпрэтацыя якіх каштуе намаганняў. Ужо што, а разгадваць і тлумачыць магчымы сэнс той ці іншай работы — заняткаў займальны.

Замілаванне навакольным светам

Аўтарскую кераміку ў гэты дзень прадставілі два выключныя майстры — Валеры і Максім Калтыгіны (першы, дарэчы, атрымаў летась Нацыянальную прэмію ў галіне выяўленчага мастацтва).



Валеры Калтыгін.
З цыкла «Божыя істоты ў квадраце», 2024 г.

Бацька і сын, якія часцяком дэманструюць глядачу ўласныя погляды на навакольнае асяроддзе, чалавека і прыроду, гэтым разам сабралі выбраныя творы ў тэматычны выставачны праект «Чатыры чвэрці. Жывёльны свет. Частка II». Дарэчы, ідэя праекта «Чатыры чвэрці» належыць Максіму Калтыгіну, які запрасіў бацьку да ўдзелу. Першая сумесная выстаўка

пад назвай «Расліна ў кераміцы» прайшла ў 2021 годзе. Яе працяг — «Жывёльны свет у кераміцы». Мяркуюцца, што далей развагі мастакоў будуць скіраваны на чалавека і плён яго працы.

Няхай мастакі разважаюць па-рознаму, няхай стылістычна іх творы непадобныя, усё ж яны блізкія ў адным — у занепакоенасці будучыня ўсяго жывога, у незадаволенасці тым, што рабілі папярэднікі і што робяць сучаснікі з планетай. Аднак, уздымаючы сур'ёзныя пытанні, закранаючы складаныя праблемы, яны быццам з дзіцячым замілаваннем глядзяць на навакольны свет, дораць яму творы, напоўненыя святлом і гумарам.

На думку арганізатараў і Валерыя Калтыгіна, з супрэматызмам яго і сына дэкаратыўную кераміку яднае тое, што форматваральныя, кампазіцыйна-вобразныя рашэнні ў асацыятыўнай творчасці мастакоў свядома здзіўняюцца праз абстрактны, канструктывізм, сюррэалізм, трансфармацыю і іншыя сродкі сучаснага мастацтва, у спалучэнні іх элементаў... Між тым для аўтараў істотны цікавыя, часцей пазнавальныя, хоць і відазмененыя вобразы, творцы імкнучыся перадаць іх дэталі і адметнасці. Метады і прыёмы супрэматызму ім не чужыя.

Абмежаванне — плоскасць



Алена Чэпелева «Крумчак», 2023 г.

Выстаўка керамікі і шкла «Пласт. Квадрат» пад куратарствам Вольгі Сямашкі і Ганны Амбросавой атрымалася даволі сціплай, але абаяльнай. Нягледзячы на тое, што кожны мастак быў вольны ў сваіх думках і пачуццях, абмежаванне, прадугледжанае куратарамі, усё ж счытвалася. І гэтае абмежаванне — плоскасць. Аднак яна не азначала абавязковае прытрымліванне пэўнай формы ці зместу. Хутчэй пад уплывам тэмы мастакі адлюстравалі роздум пра іх. Дзесьці плоскасць — гэта галоўны герой, тое, аб чым ці вакол чаго выдзецца гаворка, у шырокім сэнсе — імкненне да адлюстравання з'яў матэрыяльнага свету. А недзе яна дзейсны спосаб весці гутарку пра ідэі і мары, розныя абстрактныя паняцці.

У экспазіцыі — работы членаў Беларускага саюза мастакоў, студэнтаў, запрошаных творцаў. Для кожнага з іх пласт — гэта толькі пачатак шляху да твора. А далей ідуць іншыя прыступкі, такія як выбар колераў, работа з фактурай, эксперыменты з тэкстурай... Як можна выявіць звычайную форму квадрата? Ці варта ўскладняць кераміку і шкло? Наколькі сучасныя аўтары схільны да абагульнення? І ў якіх выпадках прагнуць дэталізацыі? Выстаўка «Пласт. Квадрат» дае прастору для пошукаў адказаў.



Жанна Марозава «Нямы крык», 2024 г.

Праект «Пласт» праходзіць трэці раз. Новая экспазіцыя, як падкрэсліваюць яе стваральнікі, адрозніваецца ад папярэдніх. Найперш таму, што «Пласт. Квадрат» праходзіць гэтым разам у межах рэспубліканскага выставачнага праекта «1,10 квадрата». Бясспрэчна, «сяброўства» пласта і таго ж квадрата здольна даць неверагодныя вынікі. Да таго ж у праекце прымаюць удзел мастакі розных пакаленняў і розных школ. Экспазіцыя абяцае знаёмства са шмат у чым традыцыйнымі творами і з сучаснымі эксперыментальнымі работамі. Вядома, творы са шкла, кераміка патрабуюць увагі дасведчанага глядача, хоць многія работы могуць выконваць выключна дэкаратыўную функцыю. І такое мастацтва, цалкам верагодна, можа ўразіць глядача, а можа і пакінуць раўнадушным.

1,10 у 2024-м

Тым часам Нацыянальная бібліятэка Беларусі запрашае на выстаўку «1,10 квадрата», якая прыходзіць у галерэі «Ракурс». Праект, арганізаваны сумесна з Беларускам саюзам мастакоў, адлюстроўвае сучаснае працятанне мастакам Віцебшчыны прапанаванай Казімірам Малевічам новай мастацкай сістэмы.

— Мне здаецца, кожны мастак Віцебска лічыць сябе абавязаным хоць адну работу ў сваім жыцці прысвяціць Казіміру Малевічу, бо гэта горад, у якім практычна нарадзіліся Парыжская школа і супрэматызм, — заўважыла падчас адкрыцця першы намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў, мастацтвазнаўца Наталія Шаранговіч. — Прыцягальнасць авангарда таго часу застаецца і сёння. Мы спрабуем трансфармаваць авангард і паказаць, што ў пэўны момант «Чорны квадрат» даў зразумець: погляд на яго можа быць іншы. Праз піксель, кропку ці экран можна зусім па-іншаму ўспрымаць свет.



Валянціна Ляховіч (Непрыемка)
«Жоітае вока адзіоты», 2023 г.

На выстаўцы прадстаўлены творы некаторых аўтараў Віцебшчыны. Гэта Васіль Васільеў, Валянціна Ляховіч (Непрыемка), Тацяна Нагавіціна, Віялета Някрасава, Алена Талабава і Генадзь Фалей. Кожны валодае непаўторным почыркам і расказвае ўласную гісторыю, у якой адзін з герояў — Казімір Малевіч.

— Назва выстаўкі вельмі канцэптуальная, як і яе змест. У ім можна ўбачыць алюзію на 110-гадовы юбілей, — тлумачыць загадчыца сектара мастацкіх выставак Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Вікторыя Харытонава. — Яшчэ «0,10» — гэта назва апошняй футурыстычнай выстаўкі карцін, на якой у 1915 годзе Казімір Малевіч прадставіў свае абстрактныя работы і канцэпцыю супрэматызму.

Дарэчы, нуль у гэтым выпадку выяўляе адсутнасць форм — супрэматызм у пару свайго нараджэння прадугледжваў знаёмства з жывапісам без увагі да контураў і аб'ёмаў твора. Лічба 10 — спасылка на дзесяць мастакоў, якія павінны былі ўдзельнічаць у апошняй футурыстычнай выстаўцы ў 1915 годзе. Так склалася, што прадстаўлялі сваю творчасць шасцёра, а назву пакінулі: «0,10».

Р. С. З усімі выстаўкамі ў Палацы мастацтва можна пазнаёміцца да 25 лютага. Экспазіцыя ў Нацыянальнай бібліятэцы будзе працаваць да 1 красавіка.

Юўгенія ШЫЦЬКА, фота аўтара

На першай старонцы выкарыстаныя работы Максіма Калтыгіна, Валянціны Іваньковай, Генадзя Фалея і Валерыя Калтыгіна



Міхаіл Кікоін «Сіні кафеянік», 1930-я гг.



Валяр'яна Жолтак «Званочкі лясныя», 1958 г.



Пінхус Крэмень «Клетка і рыба», каля 1950-х гг.

Прадмет і яго партрэт

Нацюрморт, які адлюстроўвае рэчы, што належаць нейкаму ўладальніку і ўяўляюцца ўскоснай характарыстыкай іх гаспадара, і нацюрморт, што паказвае прадметы як самакаштоўныя, чым падкрэсліваецца дэкаратыўнасць выявы... Кветкі, накрыты стол на карцінах, *vanitas* нацюрморт... Рэалістычны, імпрэсіяністычны, кубічны нацюрморты...

Спраўды талентавітыя майстры здаўна прымушаюць глядачоў любавання чымсьці простым, на што звычайна чалавек не звяртае ніякай увагі. Сур'ёзна над стварэннем карцін у гэтым жанры пачалі працаваць толькі ў XVII стагоддзі. Пераасэнсавлі жанр у XIX — пачатку XX стагоддзя французскія мастакі. Ды што распаўсюдзілі пра развіццё нацюрморта сказана, напісана, знята вельмі шмат. Даследчыкам засталася толькі прапачаць асаблівасці яго эвалюцыі ў сваёй краіне.

Адной з апошніх прац, звернутых да тэмы беларускага нацюрморта, быў тэматычны альбом Аляксандра Унукава 2015 года. Але наогул у публічным полі цішыня... А жанрам сучасныя мастакі не грэбуюць, колькасць твораў павялічваецца. У гэтым можна ўпэўніцца, завітаўшы ледзь не на любую мінскую выстаўку ці фестываль. І спраўдана падзея для аматараў нацюрморта — нядаўняе адкрыццё яркай і змястоўнай часовай тэматычнай экспазіцыі «*Vita Rerum*: жыццё і партрэты рэчаў» у галерэі «Арт-Беларусь». У яе ўвайшлі творы не толькі з карпаратыўнай калекцыі Белгазпрамбанка, але і з Нацыянальнага мастацкага музея, Беларускага саюза мастакоў і прыватных калекцый.

Увага да нацюрморта ў беларускім мастацтве з'явілася толькі ў другой палове XX стагоддзя. Напэўна, у гэты час многія аўтары зразумелі, што ў ім шмат дазволена. Тут даволі шмат свабоды, магчымасць пазбавіцца ад лапцюгоў, абумоўленых жорсткімі рамкамі мастацтва таго перыяду, гістарычнымі ці рэлігійнымі патрабаваннямі. Між тым, як, мабыць, у любым нацыянальным мастацтве, нацюрморт прапаноўвае погляды аўтараў на нацыянальнаю культуру і гісторыю — тэма і іншыя прадметы, рысы тых ці іншых з'яў, адлюстраваныя на палатне, дазваляюць рабіць высновы аб жыцці народа, аб яго асаблівасцях. Сярод тых, хто ў пасляваенны час звяртаўся да гэтага жанру, — Валяр'яна Жолтак,

Соф'я Лі, Адольф Гугель, Натан Воранаў і нават Валянцін Волкаў. З развіццём мастацтва змяняліся, натуральна, і падыходы да нацюрморта. Многія творы сталі набытаца, напрыклад, рысы манументальнасці, эпічнасці, уласцівыя так званаму «суроўаму стылю». Узорами ў гэтым рэчышчы з'яўляюцца карціны Хаіма Ліўшыца, Гаўрылы Вашчанкі, Ядвігі Раздзілюўскай, Альгерда Малішэўскага, той жа Валяр'яны Жолтак... Пазней, ужо ў 1970—1980-я гады, беларускі нацюрморт стаў напэўняцца філасафічным зместам, інтэлектуальнымі пошукамі, што суправаджалася наданнем аўтарамі вялікай ролі сімволіка-алегорычнаму складніку. У гэтую пару шмат казалі Віктар Сахненка, Леанід Шчамялёў, Гаўрыла Вашчанка, Аляксандр Кішчанка, Альгерд Малішэўскі ды іншыя ў большай ці меншай ступені вядомыя майстры. Адным з найбольш распаўсюджаных у беларускім жыццёвым жанравым нацюрморце стаў, мусяць, у 1990-я, калі творцы — Мікалай Бушчык, Георгій Паплаўскі, Аляксандр Кішчанка і многія іншыя — змаглі эксперыментаваць у канцэптуальным і асацыятыўным мастацтве.



Гаўрыла Вашчанка «Белыя калы», 1970 г.



Мікалай Цыкоўскі «Нацюрморт», 1947 г.

жанры, — падзяліўся падчас адкрыцця кіраўнік праекта — куратар Карпаратыўнай калекцыі Белгазпрамбанка Аляксандр Зінкевіч. — Многія з карцін можна лічыць пазачасавымі — настолькі яны самабытныя. Напрыклад, нацюрморт Аляксандра Кішчанкі, не ведаючы пра тое, што год яго стварэння 1960-ы, мы з упэўненасцю маглі б палічыць сучасным творам.

І ўсё ж нацюрморт, які падкрэсліваецца ў галерэі «Арт-Беларусь», — гэта, перш за ўсё, апавед пра эпоху, яе бачанне мастаком. Вырашаючы пераважна эстэтычныя задачы, адмыслова ці мімавольна, стваральнік захоўвае гістарычную пам'яць і прапаноўвае цікавы матэрыял для будучых пакаленняў даследчыкаў гісторыі і культуры. Прынамсі, так было раней. Сёння ў выяўленчага мастацтва, у тым ліку жанру нацюрморта, ідэі і задачы змяняюцца. Але хто ведае, што будзе праз некаторы час.

Што здольна асабіла прывабіць на падобных выстаўках? Вядома, работы любімых публікай сучасных мастакоў: Алесі Скарабагатай, Аляксандра Даманава, Андрэя Пяткевіча, Волгі Мельнік-Малахавай, Уладзіміра Канцадайлава (у экспазіцыі надзвычай прыцягальныя творы майстра «Слівы» 2023 года, «Персік» 2022-га і «Месяццовыя грушы» 2005-га). А яшчэ, напэўна, экспанаты з прыватных калекцый альбо музейных фондаў, што не так часта дэманструюцца. Тут хацелася б вылучыць дзівосныя кампазіцыі, аб'яднаныя назвай «*The four elements*» (1995), Аляксандра Барташэвіча, некалькі насычаных колерам карцін Віктара Сахненкі (напрыклад, «Восенскі нацюрморт» і «Нацюрморт. Рабіна», створаныя ў 1971 годзе), нетыповую работу «Кветкі» (першая чвэрць XX стагоддзя) Карла Чарняўскага, нечакана традыцыйны нацюрморт 1963 года пэндзля Георгія Паплаўскага... Пэралік гэты можа доўжыцца, аднак пайшоў здзіўляе адно і тое ж — адметныя кампазіцыйныя рашэнні і вартая высокай ацэнкі назіральнасць у адлюстраванні прадметнага свету.

Выстаўка «*Vita Rerum*: жыццё і партрэты рэчаў» будзе працаваць да 17 сакавіка. Нацюрмортны, між іншым, змешчаны не толькі ў галерэі «Арт-Беларусь», але і на сценах калідораў Палаца мастацтва, а таксама ў прасторы ZAL #2.

Яўгенія ШЫЦЬКА



Работы Уладзіміра Канцадайлава ў экспазіцыі.

Марый Эл — Беларусь: літаратурныя сувязі

Юрый Салаўёў — вядомы ў Марый Эл, Расійскай Федэрацыі празаік, перакладчык, публіцыст, драматург, кнігавыдавец. Вялікую падтрымку марыйскіх пісьменнікам аказаў прадстаўленню беларускай літаратуры на марыйскай мове. Увазе нашых чытачоў — гутарка з расійскім літаратарам, добрым сябрам беларускай культуры і літаратуры.



Юрый Салаўёў.

Сахарчук, Генадзь Аўласенка, Людміла Рублеўская, Валерый Казакоў... А творы Алеся Карлюкевіча былі выдадзены асобнымі кнігамі — «Як васількі пра сваю крыўду забыліся» і «Апавяданні пра Айчыну».

А на старонках беларускага часопіса «Нёман» і альманаха «Созвучіе» была надрукавана аповесць Юрыя Салаўёва «Сшытак у скураной вокладцы», а таксама творы вядучых паэтаў Марый Эл — Альберта Васільева, Іані Гадзіятава, Святланы Грыгор'евай, Зоі Дудзінай, Валянціны Ізілянай, Валянціна Калумба, Ігара Папова, Генадзя Сабанцава-Ояра, Таццяны Салаўёвай...

Творы беларускіх пісьменнікаў пелі на перакладах Генадзя Сабанцава-Ояра, Ігара Папоў, Святланы Архіпава-Грыгор'евай, Юрыя Салаўёва, Яўгенія Садовін. Дзякуючы перакладам мы знаёмімся з найлепшымі творами сусветнай класікі і сучаснымі аўтарамі Рэспублікі Беларусь.

Узаемныя пераклады твораў мастацкай прозы і паэзіі, удзел у кніжных выстаўках, сімпозіумах, сустрэчы

ў рэжыме анлайн — вось далёка не поўны пералік формаў сувязі нашых культур.

— Што, на ваш погляд, спрыяе развіццю перакладчыцкіх ініцыятыў у развіцці літаратурных сувязей?

— Працэс літаратурнага і моўнага ўзаемадзеяння ў сённяшнія дні набыў нечаканыя маштабы. Бо перакладная літаратура — гэта акно ў іншы свет. І, канешне ж, развіццю перакладчыцкіх ініцыятыў у літаратурных сувязях спрыяюць нашы пастаянныя дыялогі і сустрэчы. Велізарным штуршком для садружнасці паслужыў удзел нашай дэлегацыі ў V Мінскім міжнародным сімпозіуме літаратараў «Пісьменнік і час» у 2019 годзе. Марыйскім пісьменнікам ёсць пра што распавесці беларускаму чытачу, ну і, зразумела, нам цікава творчасць сучасных беларускіх пісьменнікаў. А ў рамках развіцця інфармацыйных тэхналогій нам даступны анлайн-сустрэчы, а пераклады становяцца імгненна даступнымі з мэтай аўдыторыі пасля публікацыі іх на сайтах.

Таксама, я думаю, прыйшоў час сабраць перакладзеныя творы ў адну анталогію: творы беларускіх літаратараў на марыйскай мове ў Яшкар-Але, а марыйскіх — на беларускай у Мінску. І пасля правесці прэзентацыі на вышэйшым узроўні з выездам дэлегацыі. Для гэтага ёсць усе ўмовы. У тым ліку Пагадненне паміж Урадам Рэспублікі Марый Эл і Урадам Рэспублікі Беларусь аб гандлёва-эканамічным, навукова-тэхнічным, культурным і гуманітарным супрацоўніцтве.

— Як лічыце, ці можна ўцягнуць літаратурную моладзь Беларусі і Марый Эл у вывучэнне марыйскай і беларускай моў адпаведна?

— Мяркую, і можна, і патрэбна. Я надаю велізарнае значэнне перакладчыцкай дзейнасці і лічу, што наспеў час

падрыхтоўкі прафесійных перакладчыкаў менавіта з ліку моладзі. Бо без перакладных твораў, без дыялогу розных культур, няма сяброўства паміж рознымі народамі, немагчымы стасункі, спасціжэнне гісторыі, побыту і культуры іншых народаў. А развіццю нашых адносін, я мяркую, маглі б у тым ліку садзейнічаць і літаратурныя сустрэчы, і падарожжы па літаратурных мясцінах малымі групамі і групамі паболей. Я ўпэўнены, што такія сустрэчы, знаёмствы пакінуць на ўсё жыццё глыбокі ўражанні ў сэрцы кожнага.

Таксама ў рамках пагаднення быў бы цікавым вопыт абмену студэнтамі філалагічных факультэтаў па вывучэнні моў: напрыклад, таленавіты ў галіне літаратуры марыйскі студэнт-філолаг вывучае беларускую мову ў Беларускай дзяржаўным універсітэце, а беларускі — марыйскую ў Марыйскім дзяржаўным універсітэце. За адзін год студэнты маглі б вывучыць творы на мове арыгінала, захаваўшы пры гэтым ўсе адметнасці, прыгажосць мовы. Бо ў ідэале перакладчык павінен дасканалы валодаць мовай, з якой перакладае, і гэтак жа бліскуча ведаць мову, на якую перакладае. І гэта будзе б здорава!

— А што вас як перакладчыка цікавіць у беларускай літаратуры?

— Мяне як перакладчыка, пісьменніка, і ўвогуле, як чалавека цікавіць магчымаасць адкрываць ваш свет, культуру, гісторыю, вашы звычкі, мова. Хацелася б зразумець, пра што думаюць людзі ў Беларусі, чым жывуць. Цікава спазнаць нашы падабенствы, нейкія адрознасці. Гэта пашырае круггляд. І здорава, што мы можам адчуваць адзін аднаго праз нашы творы, знаёміцца, паколькі наша дружба становіцца мацнейшай.

Гутарыў Сяргей ШЫЧКО

Юрый САЛАЎЁЎ

Бацькоўскі гонар

Апавяданне

Захар Серафімавіч па звычцы падез у кішэнку па курыва — так заўсёды з ім здаралася ў хвіліны моцных трывог. Але адразу ўспомніў: на сёння па норме засталася толькі адна цыгарэта — на вечар. За дзень ён выкурваў тры. Гэтага правіла Захар Серафімавіч прытрымліваўся ўжо шмат гадоў. А надвор'е сёння такое, што застаецца толькі ў хаце сядзець і смаліць тыгунь. Сумна, шэра і мокра навокал. На неба быццам накінулі вільготную шчыльную коўдру, не пакінуўшы ніводнага прасвету; калі і знойдуцца шчылінікі, то толькі для струменьчыкаў дажджу... Вакол — бясколерныя хмары, якія і навяваюць сум. Ніякож і былі калі-небудзь светлыя сонечныя дні!

Позірк упіраецца ў лужыну: яна, насьціўшы сябе бурбалкамі, распаўзаецца пасярэдзіне двара. Бурбалкі ледзьве паспяваюць лопачца і ў тое ж імгненне ўзнікаюць новыя — буйныя, празрыстыя, з алавяным адценнем. Відзець, непагадзь прыйшла надоўга. І калі толькі лічы перастане? Бо толькі-толькі май пацаўся. Захар Серафімавіч і не прыгадае, каб у гэтую пару былі такія бясколерныя дажджы. Усё пераблыталася ў прыродзе...

Снегу сёлета выпала вельмі мала, і ўжо на пачатку красавіка ён увесь сышоў. Народ настроіўся на раннюю вясну, пачаў прыводзіць у парадак агароды.

Але першага мая наляцелі дажджы, і няма ім ні канца ні краю. Усе прыгатаванні прапалі...

Каму па душы такое надвор'е? Тым болей я на пачатку вясны? Пра старога Захара і гаварыць няма чаго. Ён, моцна зморшчыўшы і без таго барознамі і сухімі складкамі пасечаны твар, час ад часу расціраў хворыя, неспакойныя рукі і ногі. Не прайшлі для яго бяспследна гады працы на трактары. Захар яшчэ трымаецца, а вось яго сябры-аднагодкі, якія, як і ён, уколвалі ў калгасе, ужо знайшлі свой спакой на могілках, за ваколіцай сяла. А ён яшчэ жывы і, дасць Бог, яшчэ і восьмы дзяткак размяняе!..

І калі боль жыцця можна сцяраць, то пазбавіцца аднаго навязлівага ўспаміну не ўдаецца. Сяврыб'ён у галаве, свірдурэ душы. І вось трэба ж такое, якраз на пачатку мая нахлынае ён асабліва люта, быццам крутая хваля забірае цябе цалкам... А ўжо калі засляліся ў гэтую хату, а каля клуба ўзвялі новы помнік, у Захара быццам другое жыццё пачалося... Невясёлае. І без таго негаваркі Захар Серафімавіч нібы язык праглынуў. На гранітнай пліце былі выгравіраваны прозвішчы і імяны ўсіх тых, хто пайшоў з гэтых ваколіц на вялікую вайну. Разам на помніку павіна з'явіцца яшчэ адно прозвішча. А тут дню неба як у рэшата пераўтварылася: лье і лье!.. Ці не

адменца святая? Ці не забудуць высекачы, выбіць гэтае прозвішча?

Хата ў Захара Серафімавіча дыхтоўная, добрая, хаця і пабудавана яшчэ ў сямідзясятых гадах — пабудавалі яе студэнты-армяне з будатрада, які прыязджаў у марыйскую вёску. Тады на пустычы каля сяла Асінаўка, цэнтральнай сядзібы калгаса, выцягнулася новая вуліца з васьмі двухкватэрных дамоў па абодва бакі. Напачатку ў гонар маладых будаўнікоў — армян — ахрысцілі яе Армянскай, але з часам сталі называць на звыклы марыйскі манер — Нурсала, што ў перакладзе азначае «Вёска ў полі» — так і цяпер завуць: «Вуліца Нурсала». Так яна і лічыцца ў дакументах. У той час у адну з кватэр мясцовай новабудовы і засляліся маладая сям'я Захара Серафімавіча, назаўсёды пакінуўшы стары падворак хутара Васліч, абвешчанага ўладамі «неперспектывным». Аднак на новым месцы высветлілася, што да сапраўдных будаўнікоў студэнтам было далёка. У наспех складзеных каробках знайшлося шмат недаробак: тут шчыліны, тут дошка ледзь трымаецца, там скразнікі гуляюць... Абы-як працавалі гора-будаўнікі, грошы атрымалі — і шукай іх з ветрам. Так што даводзіць жыць дэ розуму давайце самім наваёслам. Нехта зрабіў капітальны рамонт, нехта прыбудаваў да дома

веранду; многія паставілі хлёў для скаціны і куратнікі для хатняй птушкі — хто што сабе прыдумаў. Захар Серафімавіч быў на ўсе рукі майстар, у яго кватэры радавалі вока свежакафарбаваныя сцены, у агародчыку зачароўвалі сваёй прыгажосцю кветкі і розныя кусты. Дах на суседскай палове дома накрыты шыферам, а ў Захара Серафімавіча абцягнуты жалезнай бляхай чырвоная колера. На вуліцы пракладзены асфальт.

За вяснічкамі кветніка — клумба, за ёю — прасторная веранда, праз якую ўваходзіць у дом. Калі ж не заходзіць у дом, а ісці прама, то таксама трапіш на веранду, яшчэ болей прасторную, чым першая. З яе акна відзець вечназлёныя сасновы бор, у якім схаваўся клубны будынак. Захар Серафімавіч жыве непадалёку ад клуба і не бачыць у гэтым нічога дрэннага. Доўгімі летнімі вечарамі адтуль, як рэха, далятае вясёлы гоман вясковай моладзі, якая веселіцца, адпачывае. Няхай сабе і адпачываюць. У іх сваё, часам даволі бесклапотнае, жыццё.

Цяпер хатняя гаспадарка перайшла ў надзейныя рукі сына Пятра, а за кветкамі і кустамі ў агародчыку пасля смерці Захаравай Анісі («Няхай зямля ёй будзе пухам, добрая была жонка») даглядае паважлівая нявестка. Тут, у вёсцы, жывуць і дзве дачкі Захара Серафімавіча, а вось два сыны перабраліся ў горад,

ажаніліся, атрымалі кватэры, добра забрабляюць...

Так бы і жыў Захар Серафімавіч у сваім доме без лішняга хвалання, але аднойчы да яго дайшла вестка: у вёсцы вырашылі ўсталяваць новы помнік землякам, якія загінулі на вайне. Ды яшчэ каля самага клуба — ледзьве не пад акном! Стары сціплы помнік стаў каля канторы і да гэтага часу зусім страціў свой прыстойны выгляд. Хаця і тын-кавалі яго кожны год, але да вясны ўся тынкоўка абсыпалася. І вось зараз вырашылі ўсталяваць манумент, які б адпавядаў часу, накрэсліць на гранітнай пліце імяны і прозвішчы ўсіх землякоў, хто пайшоў на фронт. І ажыццявілі задуманае да чаровага юбілею! Толькі бацькі Захара Серафімавіча ў спісе франтавікоў не аказалася... Захара як ветэрана працы запрасілі на ўрачыстае адкрыццё помніка. Ён не пайшоў. Ды і як пойдзе? Толькі позна ўвечары, азіраючыся па баках, як злодзей, пракаўся да помніка і зноў перачытаў кожнае прозвішча на пліце. Не было ў спісе С. Ш. Янышава! Дахаты Захар Серафімавіч вярнуўся надзвычай узбуджаны. Здаецца, што і няшмат прайшоў, а дыханне збілася, і ён доўга сядзеў на верандзе, каб аддыхацца. А пасля рашуча ўзяў кнопкі і прымацаваў імі газету да рамы акна, што выходзіла на помнік. «І каб вочы мае не бачылі!» Усё лета газета вясела на гэтым месцы, а да восні пажоўкла і струхлела. Тады гаспадар узяў фанеру і прыбіў яе цвікамі да аконнай рамы, пафарбаваўшы ў колер сцяны. «Навошта святло загарадзіць?» — спытала тады ў яго жонка, але Захар прамаўчаў. Жонка болей нічога пытацца не стала. «Няхай што хоча, тое і робіць», — вырашыла яна. З часам на сцяне каля акна з'явілася некалькі гаспадарчых паліц, і пра яго ўжо ніхто ў сям'і не згадваў.

Амаль дзесяць гадоў акно было забіта фанерай, пакуль Захар не прапанаваў сыну:

— Сынок, давай зноў адкрыем акно. Твая мама, калі жыла, хацела, каб у гэтым пакоі было сонечнае...

Сын вызваліў акно ад фанеры, а навошта яно так доўга было забітым, нават і не спытаў. Яго і раней гэта не цікавіла. Добра, што хаця б цяпер пасвятлеяла веранда будзе нагадваць яму пра маці!

І чаму ж сёння, на пачатку мая, калі на вуліцы безупынна лье дождж, душу Захара Серафімавіча быццам хмары закрывілі... Пасляз'яўтра ж Дзвягатага мая — чарговы Дзень Перамогі! З райцэнтра павінны прыехаць майстры, каб выбіць на пліце помніка імя яго бацькі. Ці паспеюць? Эх!.. Ён доўга сядзеў каля акна веранды і трывожна глядзеў у бок помніка.

Ніколі дагэтуль Захар Серафімавіч не хадзіў на ўрачыстасці ў гонар Перамогі. Ды і адкуль вясноў у тарактарыста вольныя дні? Не да свят у самы разгар сяўбы. Ад відна да відна ў полі: арэш, сееш, барануеш... Так што да помніка ён прыходзіў толькі разам з класам, калі быў піянерам. А крыху падросшы, стаў і ўвогуле пазбягаць гэтых паходаў.

Пачалася ўсё з ўрока марыйскай мовы. Неяк аднойчы настаўніца Марыя Сідараўна папрасіла вучняў расказаць пра тое, як іх бацькі змагаліся на фронце. Частка аднакласнікаў прыкметна ажывілася і, падымаючы рук, загаманіла:

— У майго бацькі ёсць медалі! — усклікнуў Эчан.

— А ў майго — ордэн! — пачуўся голас Міклая.

— У майго бацькі таксама ёсць ордэн!..

— І ў майго...

Тыя ж, у каго бацькоў не было, упёрліся вачыма ў парты — скажаць ім няма чаго, а слухаць цяжка.

— А ў мяне нават бацькі няма, — усклікнула суседка Зіна.

На некаторы час у класе запанавала цішыня.

— Захар, а ты чаго маўчыш? — Філя з суседняй вёскі лёгкана штурхнуў Захара локцем, не ведаючы, што той — бязбацькаўчына.

Філю пачуў Ольшю, які сядзеў на задняй парце і яхдана прамовіў:

— А ў яго бацька — зраднік! Ён з фронту ўцёк... Я ведаю, я чуў...

Дорага абыйшліся Ольшю гэтыя словы — Захар, не памячы сябе, стукнуў яго кулаком па твары. З носа крыўдзіцелька палілася кроў. А Захар, схваціўшы сумку, выбег з класа.

З таго дня жыццё напоўнілася горьчучу.

Прыбегшы дахаты, узбуджаны Захар кінуўся з роспытамі да маці:

— Мама, дзе мой бацька?

— Ён прапаў на вайне, сыноч. Без вестак прапаў. Ты ведаеш, так здаралася на вайне, — стараючыся захоўваць спакой, адказала маці. Але, убачыўшы слёзы ў вачах сына, трыўжана спыталася: — Чаму ты раптам запытаўся пра яго, сыноч? Здарылася нешта?..

— Сёння... Сёння ў школе Ольшю пра майго тату сказаў, што ён зраднік, бег з фронту... Мама, гэта ж няпраўда?

— Канешне, няпраўда, сыноч, — праз некалькі пакултлівых імгненняў адказала маці. — Час тады быў жалівы. І нікога не варта судзіць. Без вестак прапаў твой бацька, сыноч... Не слухай нікога... Жыві па сваім сумленні...



І стаў Захар жыць так, як загадала маці. Ён унутрана перайначыўся, змяніліся і яго паводзіны. Пачаў пазбягаць равеснікаў, стаў маўклівым. З часам, ужо пасталеўшы, той самы Ольшю, быццам забыўшыся на нанесеную некалі крыўду, не раз звяртаўся да Захара па дапамогу, пазычаў запчасткі да трактара. Захар не адмаўляў, ні пра што не нагадваў. Але сябрамі былія аднакласнікі так і не сталі...

Шмат вады сплыло з таго часу з ракі каля вёскі. Ся ішоў. Рака прыкметна абмялела, радзейшым стаў і алешнік на яе берагах. Толькі на луге летам гэтаксама, як і дзесяцігоддзі назад, квітнелі, раслі травы. А вось скаціны ў вёсцы стала шмат меней. Ці даўно на выпас выганялі статак у сто кароў, а цяпер у дварах вяскоўцаў ад сілы налічыш дзесяць-пятнаццаць кароў... Што скажаш, мяняецца жыццё. Шмат што засталася ў мінулым. Ды і жыхары мяняюцца. Адны сыходзяць, другія падростаюць. Вырас і Захар. Прайшоў час апрагнуць салдацкі шынель. Служыў у пагранічных войсках, служыў сумленна, не запляміў добрае імя.

А калі дэмабілізаваўся, ажаніўся. Мама на той час ужо зусім здала. Цяжка дыхала, абязножала. Аднойчы ціхім вечарам яна ледзь чутна паклікала да сябе сына, сухімі патрэсканымі вуснамі прашаптала:

— Сыноч, памятаеш, аднойчы ў дзяцінстве ты спытаў пра бацьку?..

Захар кінуў у адказ.

— Я тады адказала, што ён прапаў без вестак на вайне... Але перад сыходам хачу расказаць усю праўду. Так мне лягчэй будзе паміраць. Слухай, сыноч, вельмі я любіла твайго бацьку, і ён не мог без мяне кроку ступіць, шкадаваў увесь час. Нам тады абодвум па дзевятнаццаць

гадоў было. У дзень, калі мы гулялі вяселле, прыйшла вестка — пачалася вайна. Пра жахі вайны я наслухалася ўсё ад свайго бацькі — ён ваяваў у першую германскую — нацярапеўся там, выпакутаваўся. Ведала: у першую чаргу на фронт забіраюць хлопцаў і мужчын. А мы яшчэ і накахацца не паспелі па-сапраўднаму... Праз тры дзень прыйшла пазва і майму Серафіму. Горка рыдаючы, праводзіла на вайну. «Хоць бы зацяжараць ад яго!..» — думала я тады. Але не атрымалася... Прайшоў месяц. Аднойчы чуо ноччу асцярожны грукат у дзверы. Баяліва прачынуў іх. Гляджу: перада мною стаіць мой Серафім — увесь у брудзе, ад цела сыходзіць цяжкі дух. «Ты ж на вайну пайшоў, — кажу. — Што, вайна закончылася?» Сама не ведаю, што і падумаць. А ён кажа: «Кахаю я цябе, не магу без цябе жыць. Таму і прыйшоў. Уцёк. Цяпер хаваюся ў ровы каля лесу. Дахаты дабіраўся рознымі пералескамі, праз суседні лес...» А ад таго ровы да нашай вёскі вёрст дзесяць будзе. Ноччу я вымыла яго ў лазні і пад раніцу правяла ў лес. Пасля гэтага ён кожны тры дзень па начах стаў наведвацца да мяне. Аднойчы нехта

З часам ён страціў услякую надзею на шчаслівы вынік...

Але Бог усё ж такі ёсць!.. Письмо, якое прыйшло з горада Ржэва, стала громам сярод яснага неба. Маладыя людзі з пошукаватага атрада паведамлілі, што ў гэтых мясцінах, дзе ішлі цяжкія баі, знайшлі астанкі салдат і гільзы. У адной з іх яны знайшлі запіску, якую напісаў бацька Захара Серафімавіча, і ўклалі ў канверт з пільмом копію запіску. На кавалачку паперы, які захаваўся ў гільзе, выразна чыталіся імя бацькі, год і месца яго нараджэння. Знайшлі па гэтых даных родзіцаў у наш час не складе ніякай цяжкасці. І цяпер Захар Серафімавіч чакалі на цырымоніі захавання астанкаў у брацкай магіле.

Прачытаўшы пільмом, Захар Серафімавіч, відаць, упершыню ў жыцці расплакаўся наўзрыд. Слёзы, здаецца, ачышчалі душу, вымывалі з яе жыццёвае смецце.

Пасля гэтага ў мясцовай газеце выйшла публікацыя — «Наш зямляк у цяжкіх баях пад Ржэвам загінуў як герой». А Захар Серафімавіч другі раз у жыцці купіў добры касцюм і з'ездзіў у Ржэў па кланіцца памяці бацькі.

...Не забыўся Гасподзь пра свята: напярэдадні дождж перастаў ісці, усталявалася гарачае сонечнае надвор'е. Цёплы вечер абдымаў пакуль яшчэ вільготную зямлю — хутка і яна высыхне. Захар Серафімавіч увесь дзень напружэўся на сваёй верандзе і ўважліва сачыў за тым, хто падыходзіць да помніка, ці не пад'яздзе якая машына. Але пакуль каля помніка корпаліся толькі школьнікі — відаць, наводзілі парадак перад заўтрашнім мітынгам. Болей нікога не было. Захар не вытрымаў і вечарам таксама накіраваўся да помніка. Наблізіўшыся, вачам не паверыў: «Калі ж паспелі?!»

І так захацелася яму, каб равеснікі, якія адышлі ў іншы свет, каб усе, хто пры жыцці пагарджаў яго бацькам, зірнулі з нябёс на новы помнік і ўбачылі на ім сярод імянаў землякоў-герояў бацькоўскае імя!.. І горкім жалем напоўнілася яго душа... Прайдзе час, і ён адправіцца ў тыя самыя завоблачныя вышы і расказае землякам усю праўду пра бацьку. А жыццё будзе доўжыцца, будуць хадзіць па зямлі іх дзеці і ўнукі, будуць успамінаць сваіх дзедаў і пра-дзедкаў і захоўваць памяць пра іх... Дзев'ятага мая каля помніка было як ніколі шматлюдна. Можна быць, таму, што ў спісе франтавікоў-землякоў дадалася яшчэ адно імя? А можа, Захара Серафімавічу так толькі падалося. На мітынг малады кіраўнік сельскага паселішча пасля душэўнага выступлення сказаў:

— Сёння ў спіс нашых герояў-землякоў дадалася яшчэ адно імя. Гэта Янышаў Серафім Шуматавіч з хутара Васліч. Ён таксама, не шкадуючы свайго жыцця, змагаўся за нашу свабоду і сваю маладу галаву пакаляў у цяжкіх баі пад Ржэвам. Захар Серафімавіч, скажыце сваё слова маладому пакаленню!

Не прывяк Захар Серафімавіч выступаў перад людзьмі, але і словы з сэрца прасіліся. На ватных нагах падышоў ён да імправізаванай трыбуны. Зірнуў на землякоў і быццам язык пралынуў. Некалькі секунд, якія падаліся яму вечнасцю, ён прастаў моўчы. У вушнях звінела, ён нават не чуў, як нехта, падбадзёрваючы, сказаў: «Дзед Захар, скажы што-небудзь». Апамятаваўшыся, нягучна вымавіў:

— Дзякуй вам, суседзі. Памятайце, і мой бацька быў героем! Ён таксама разам з іншымі мужна змагаўся ў фашыстах!..

Болей ні слова не змог вымавіць Захар. Дагэтуль думаў, што зусім ачарсцела душа, але вась на вачах незнарком выступілі слёзы, салёнымі кроплямі пацяклі па маршчыністай шчацэ, камяк сціснуў горла.

Павярнуўся Захар Серафімавіч, схліў галаву і, цяжка ступаючы, накіраваўся да людскага натоўпу. А на душы ў яго стала так лёгка, быццам за спінай вырастлі крылы.

З марыйскай.
Пераклад Максіма ПРЫТЫКІ

Пра тое, што ўнутры

У мастацкай галерэі «VILNIUS» працуе выстаўка карцін Святланы Ярмак «Сам-насам з сабой». Жывапіс і акварэль мастачкі прывабліваюць колеравай палітрай і абуджаюць фантазію.

Вялікую частку экспазіцыі складае вытанчаная і далікатная акварэль. Гэты від выяўленчага мастацтва сумяшчае ў сабе элементы жывапісу і графікі. Ад жывапісу акварэль узяла яркія колеры і разнастайнасць тэхнік, а ў графіцы пазычыла тонкае накладанне фарбы і выкарыстанне паперы не толькі ў якасці простага матэрыялу, а як «паветра», фон. Таму творцы не выкарыстоўваюць белую фарбу, бо яе замяняе звычайны ватман. Такая тэхніка малявання дазволіла мастакам больш выразна паказаць лёгкасць і вільготнасць. Менавіта з вынаходніцтвам акварэлі была вырашана праблема з адлюстраваннем дажджу. Але працаваць з акварэльнымі фарбамі дастаткова цяжка. Мастак амаль не мае права на памылку, бо з-за сваёй празрыстасці і вадзяністасці акварэль немагчыма сцерці ці замяніць іншым колерам.

Аднак Святлану Ярмак такія цяжкасці не палохаюць. Яна даўно працуе ў гэтай тэхніцы. Мастачка ўпэўнена, што ў такой рабоце перш за ўсё трэба даяраць



«Архітэцыя».

саве, фарбам і пацудзіям, якія самі выліваюцца на паперу. Святлана любіла маляваць з дзяцінства, але толькі апошнія 10 гадоў цалкам аддала сябе творчасці. І за такі невялікі тэрмін дасягнула немалого поспеху. Мастачка ўдзельнічала ў міжнародных фестывалях акварэлі ў Італіі, Чэхіі, Расіі, яе творы занялі 1-е месца на выстаўцы-конкурсе «Палітра вясны. Пакуль расце трава на Беларусі». Шмат яе работ знаходзяцца ў прыватных калекцыях Беларусі, Расіі, Германіі, Італіі, Канады і Вялікабрытаніі.

Выстаўка «Сам-насам з сабой» — гэта спроба перадаць пацудзі і падзяліцца імі з гледачамі. «Гэта погляд знутры, але накіраваны не на знешні свет, а на самога сябе. У нас у душы заўсёды столькі эмоцый, перажыванняў, асацыяцый, якія я хацела адлюстраваць у гэтых карцінах», — расказвае мастачка. Святлана Ярмак пачынала свой творчы шлях са звыклых партрэтаў, пейзажаў, нацюрмортаў, але ў нейкі момант зразумела, што ніколі не зможа намалюваць кветку лепш, чым гэта зрабіла прырода. А аналітычным склад розуму і адукацыя інжынера-праграміста перашкаджаюць у напісанні гарадскіх пейзажаў, бо на першы план выходзіць строга логіка. «Стварэнне карціны для мяне — медытацыйны працэс. Бяру любую паперу, пэндзлі, фарбу... І паглыбляюся ў думкі і эмоцыі, слухаю музыку. У гэты момант абсалютна адсутнічае

адчуванне часу. Карціна атрымліваецца не адразу, бо толькі ў працэсе пачынаеш разумець, што з'яўляецца на паперы і якія вобразы адгукаюцца ў душы», — дзеліцца аўтар. Часта мастачка не ведае, што атрымаецца ў выніку. Аднойчы зразумела: каб перадаць неабходны сэнс, карціну трэба перавярнуць. Мастацтва дае магчымасць паспрабаваць штосьці новае, паглядзець на рэчы з іншага ракурсу, перавярнуць не толькі малюнак, але і свой унутраны свет.

Часам знаходзіць натхненне ў паэзіі і прыродзе. Карціна «Пад льдом», прадстаўленая на выстаўцы, была створана на аснове аднайменнага верша Канстанціна Бальмонта. Мастачка асацыіруе карціну з наступнымі радкамі:

*Над окованной льдом глубиной я иду,
И гляжу, и скольжу я на льду.
Лучезарна поверхность холодного льда,
Там в студеных садах,
в тишине темноты,
Цепеняя, бледнеют цветы.*

Але акварэль цікавая яшчэ тым, што з-за размытасці вобразаў, вычварных формаў і багацця колераў кожны чалавек можа ўбачыць на карціне штосьці сваё. Выстаўка «Сам-насам з сабой» пераносіць нас у дзяцінства, дзе ў малюнках бабулінага дывана, у марозных узорах на вокнах мы бачылі міфічных істот і чароўныя расліны. Мастачка пачала працаваць і з алеем. Першая такая спроба адлюстравана на карціне «Архітэцыя», дзе спачатку таксама быў выкарыстаны акварэльным падыход. Твор адлюстроўвае разнастайнасць вобразаў і масак, якія чалавек прымярае ўсё жыццё. Яркія фарбы і раслінныя матывы надаюць карціне фантастычныя ноты.

Акрамя прыроды і асабістых пацудзіў мастачка звяртаецца да касмічнай тэматыкі. Адной з адметных работ з'яўляецца карціна «Зараджэнне Галактыкі». Мастацтвазнаўца Ксенія Саліцкая-Ткачова ахарактарызвала гэтую работу як адзін з тых твораў, што за знешняй абстрактнасцю формы хаваюць глыбокі філасофскі падтэкст. «Дадзеная акварэль узыходзіць сваёй тэматыкай да старажытных касмаганічных міфаў пра паходжанне сусвету, якія пачынаюцца з хаосу, адсутнасці парадку, узамедзяння стыхій. У акварэлі Святланы Ярмак, быццам з першародных вод,

адбываецца зараджэнне матэрыі і жыцця. У першапачатковым хаосе, які перадаецца ў рабоце свабодным перацяканнем форм, ажыццяўляецца структураванне касмічнай прасторы і часу, падзяленне зямлі і неба, стварэнне раслін і жывёл. Выкарыстанне кантрасту халодных і цёплых адценняў лагічна працягвае ідэю ўзнікнення сусветнай гармоніі, у якой свет і цемра, дабро і зло заўсёды знаходзяцца ў стане дынамічнай раўнавагі», — так апісвае твор культурыолаг.



«Стварэнне».

Нагледзячы на тое, што ўсе работы мастачкі напісаны ў розны перыяд і ў розных тэхніках, яны маюць адзіны стыль. Можна заўважыць, што творы ў экспазіцыі напісаны з выкарыстаннем пераважна блакітнага і сіняга колераў, прысутнічае і зялёны, але ў меншай ступені. Гэта робіць атмасферу ў выставачнай зале ўтульнай, а колеры неба і глыбіні акіяна прыносяць у душу спакой.

Пра творчыя планы мастачка не можа сказаць з упэўненасцю. Магчыма, працягне маляваць акварэллю і алеем, магчыма, паспрабуе нешта новае. «У мяне вялікі выбар і шмат часу. За жыццё мя многа чаго вучым, спазнаём, але мала звяртаем увагу на свае пацудзі. Як каза мая дачка, ты ведаеш усё, але не ведаеш сябе. Цяпер у мяне ёсць магчымасць гэта выправіць».

Лізавета КРУПНЯНЬКОВА



«Біссоніца».

Віншуем

2 лютага адзначыў 80-гадовы юбілей вядомы пісьменнік **Іван Іванавіч Капыловіч**. Сардэчна віншум нашага калегу з гэтай адметнай датай!

Нарадзіўся будучы пісьменнік у в. Забалацце Мазырскага раёна Гомельскай вобласці. Скончыў аддзяленне журналістыкі філалагічнага факультэта БДУ. Служыў у Савецкай арміі. Працаваў у рэдакцыі газеты «Чырвоная змена». Член Саюза пісьменнікаў Беларусі з 1981 г. Аўтар многіх кніг аповяданняў, апавесцей, раманаў. У тым ліку: «Сонца садзіцца ў травы», «Два дні ў лютым», «Асенні гром», «Сны не вяртаюцца», «Імяны гадзінік», «Пасынак», «Правінцыялка», «Калі трэба жыць», «Ураган», «Крумкач» і інш. Выступае ў друку таксама і як паэт.

Шчыра жадаем шанюўнаму Івану Іванавічу добрага здароўя, даўгажывання, новых творчых удач!

Мінскае гарадское аддзяленне
Саюза пісьменнікаў Беларусі

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі запрашае:

11 лютага — у Беларускаю дзяржаўную філармонію на аўтарскі вечар паэта-песенніка **Алега Жукава**. Пачатак у 19.00. Па квітках.

13 лютага — у Дом дружбы (вул. Захарова, 28) на творчую імпрэзу, прысвечаную Чынгізу Айтматуву. Пачатак у 16.00.

14 лютага — на творчую сустрэчу пісьменніка **Міхаса Пазнякова** з вучнямі гімназіі № 24 (вул. Інтэрнацыянальная, 40). Пачатак у 10.00.

14 лютага — у СШ № 26 (вул. Сапері, 15) на творчую

сустрэчу з **Алінай Грышкевіч**. Пачатак у 14.00.

15 лютага — у гімназію № 25 (вул. Сядова, 3) на ўрок мужнасці, які правядзе **Віктар Паўлаў**. Пачатак у 14.30.

15 лютага — на «Святая родная мова» ў індустрыяльна-педагагічны каледж (вул. Магусевіча, 24). Госці — паэты **Зміцер Арцюх** і **Кацярына Роўда**. Пачатак у 15.00.

15 лютага — у публічную бібліятэку № 5 (вул. Казлова, 2) на пасяджэнне «А ў нас сёння — Стрэчанне, Стрэчанне» Клуба творчых жанчын «Спадарыня». Пачатак у 17.00.

16 лютага — на «Святая родная мова» ў дзіцячую бібліятэку

№ 10 (пр-т Незалежнасці, 123). Госць **Іна Фралова**. Пачатак у 11.00.

16 лютага — у публічную бібліятэку № 8 імя **М. Багдановіча** (вул. Даўгабродская, 12/2) на літаратурную імпрэзу «Каб родная мова ў душы засталася». Пачатак у 14.00.



2 лютага — 80-годдзе адзначае **Іван Капыловіч** (1944).

5 лютага — 60-гадовы юбілей святкуе **Сяргей Мусіенка** (1964).

6 лютага — 70-годдзе адзначае **Таццяна Шульга** (1954).

Выходзіць з 1932 года



Галоўны рэдактар
Аляксей Іванавіч ЧАРОТА

Рэдакцыйная калегія:
Алесь Бадак
Дзяніс Барсук

Віктар Гардзей
Уладзімір Ніламедаў
Вольга Дадзімава
Алесь Марціновіч

Адрас рэдакцыі:
Юрыдычны адрас:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а
E-mail: info@zviazda.by

Адрас для карэспандэнцыі:
220034, Мінск, вул. Захарова, 19
E-mail: lim_new@mail.ru
Адрас у інтэрнэце: www.zviazda.by

Тэлефоны:
галоўны рэдактар — 325-85-25
адказны сакратар — 377-99-73
аддзел крытыкі і бібліяграфіі;
прэзы і пазіі; мастацтва — 317-20-98
бухгалтэрыя — 311-17-16

Выходзіць раз на тыдзень
у пятніцу.

Падпісныя індэксы:
63856 — індывідуальны;
63815 — індывідуальны льготны для настаўнікаў;
63852 — ведамасны;
63880 — ведамасны льготны.

Распедчаснае аб дзяржаўнай рэгістрацыі сродку масавай інфармацыі № 7 ад 10.12.2012, выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Выдавец:

Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом "Звязда"». Дырэктар — галоўны рэдактар **Аляксандр Мікалаевіч КАРЛЮКЕВІЧ**. Нумар падпісанні ў друку 08.02.2024 у 11.00. Ум. друку арж. 3,72. Наклад — 790.

Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства «Выдавецтва «Беларускі Дом друку» ЛП № 38200000007667 ад 30.04.2004 г. Мінск, пр-т Незалежнасці, 79/1. Індэкс 220013. Заказ — 349. Д 1 234 5 6 7 8 9 10 11 12. М 1 234 5 6 7 8 9 10 11 12.

Рупакісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе (праграма Microsoft Word), не вяртаюцца і не рэагуюць.

Пазіцыя рэдакцыі можа не супадаць з меркаваннямі аўтара публікацыі.

Аўтары нясуць адказнасць за факты, якія з'яўляюцца ў публікацыі, у адпаведнасці з прыводзімым у публікацыі Беларусі.

ISSN 0024-4686



9 770024 468001 24006